

et Karolum Calvum ex Judith. Karolus Calvus genuit Ludovicum, qui nihil fecit, quia tantum iv annis vixit [*leg. ii annis rexit*]. Ludovicus filius Ludovici [Karoli] genuit Karolum Simplicem, et Karle-
mannum. Karolus vero simplex ab Heriberto captus est. Qui Karolus ex Ogiva genuit Ludovicum. Ludovicus genuit Lotharium regem et Karolum ducem ex Gerberga. Lotharius rex genuit Ludovicum juvenem, et Karolus dux frater Lotharii regis genuit Ermengardem et Gerbergam. Ermengardis genuit Albertum comitem de Namuco. Et Albertus genuit Albertum, et fratrem ejus Henricum comitem

A de Durboio. Gerberga vero soror Ermengardis genuit Henricum Seniore comitem de Brussella. Henricus Senior genuit Lambertum comitem, et Henricum fratrem ejus, et Maltildem sororem ejus. Hanc Maltildem duxit uxorem comes Eustachius de Bolonia, et genuit ex ea duos filios, Eustachium et Lambertum. Eustachius vero accepit uxorem filiam Godefridi ducis, Idam nomine, nobilem genere et moribus : et genuit ex ea tres filios, Eustachium comitem Boloniæ, et Godefridum et Balduinum reges Hierosolymæ.

HISTORIA GESTORUM

VIÆ NOSTRI TEMPORIS HIERSOLYMITANÆ

AUCTORE

GILONE PARISIENSI.

(MARTENE, *Thes. Anecd.* III, 211, ex ms. monasterii S. Germani a Pratis.)

OBSERVATIO PRÆVIA.

Inter varios bellorum eventus, quibus præsertim illustratur historia ecclesiastica, primum sibi locum vindicat sacra expeditio Hierosolymitana, tot præclaris facinoribus illustrata, tot virorum nobilium sanguine decorata, tot prodigiis ac portentis confirmata. Hinc quicumque annales ecclesiasticos aliquando scribendos susceperunt, singulas ipsius circumstantias adamussim recensere, plerique etiam singulares de illa lucubrationes posteris mandare curarunt. Verum omnes inter illos auctores palmam apud eruditos facile referunt antiqui scriptores, hi præsertim qui rebus gestis interfuerunt, aut eas ab oculatis testibus acceptas posteritati transmiserunt : utpote qui certiora præ se ferentes veritatis indicia, non solum suaviori cum delectatione, sed majori etiam cum fructu semper leguntur. Quapropter, tametsi belli sacri scriptores quotquot reperire potuerit, duos in tomos collegerit de re litteraria optime meritus Jacobus Bongartius, edideritque anno 1611, tantus nihilo tamen minus labor virorum eruditorum desiderium non omnino explevit : sed qui post ipsum rempublicam litterariam suis scriptis illustrarunt antiquitatis studiosi, bibliothecarum insigniorum forulos scrutando, veteresque manuscriptos codices revolvendo, quotquot hujuscemodi expiscari potuerunt, eos tanquam pretiosa antiquitatis monumenta publici juris facere non neglexerunt. Certe duo ex nostris Lucas Acherius et Joannes Mabillonius suam hoc in genere operam contulerunt : ille quidem cum *Gesta Dei per Francos a Guiberto abbate Novigenti edita una cum aliis ejusdem scriptoris operibus recudit*, iste cum belli sacri historiam in manuscripto codice Casinensi inventam, suo *Musæo Italico inseruit*. Et ante eos Gallicanæ academicæ lumen Franciscus Du Chesne, *Hist. Franc.* tom. IV, Petrum Teutboldum et Fulcherium Carnotensem auctiores et emendatiores vulgavit, quibus Gilonis Parisiensis historiam expeditionis Hierosolymitanæ a Jacobo Sirmondo acceptam, addidit, licet tot lacunis sædatam, ut Gilonem ipsum sere in ipso Gilone quæras : quam nihilominus tanti fecit vir eruditus, ut pretiosum tanquam thesaurum illud antiquitatis monumentum publici juris facere non dubitaverit.

Cum vero nostræ Parisiensis S. Germani bibliothecæ codices manuscriptos evolverem, incidit in manus meas idem Gilonis Parisiensis opus cum hac epigraphe Acherii nostri manu exarata : Sequens historia edita quidem est in fine tomi IV Historiæ Francorum Andreæ Du Chesne, at maxima ex parte differt. Præterea edita plena est lacunis ; ea de causa hæc ms. digna est prelo submitti. Hanc cum legissem, statim rapuit me desiderium editum cum manuscripto conferendi, ex cujus collatione reperi non solum ducentas circiter lacunas sarciri posse, pluresque locos vitiatos emendari, sed partem libri quarti cum quinto et sexto integro in editis desiderari ; quapropter opportunum esse existimavi ut Tancredi Gestis, Gilonis Historiam subjungerem, nec convenientiorem ei locum tribui posse. Cæterum operis ipse titulus auctorem demonstrat esse cœvum.

LIBER PRIMUS.

TEXTUS GESTORUM MEMORANDUS CHRISTICOLARUM.

Est ope divina Turcorum facta ruina,
Hoc pro laude Dei, licet impar materiei,
Carminē prestringo facili, nec ludicra fingo.
Christe, meæ menti tua bella referre volenti
Adsis, laus cujus series est carminis hujus,
Ut bene proveniant, et te duce carmina fiant.

Exercitus Christianus petit Nicæam.

Christicolæ gentes, gladioque fideque nitentes,
Ut sacra purgarent a sordibus, et superarent
Turcos insanos, fœdantes fana, profanos,
Conjuraverunt, et Jerusalem petierunt.
Ast ubi jam lassus, jam multa pericula passus,
Æquoreum littus tetigit chorus ille beatus,
Transit æquoream rabiem, petiitque Nicæam,
In qua ter centum ter quinque triumque paren-

[tum (1)

Conventus, mores struxit, docuitque minores.
Sed male mutata, Christique fide vacuata,
Christum spernebat, gentilia monstra colebat.
Et quoniam Christum prius hæc coluisse putatur,
Ad Christum corrupta prius merito revocatur.

Nicæam Christiani obsident.

Ergo disponunt acies, tentoria ponunt.
Undique conveniunt, et bello congrua fiunt.
Partem, quam mundus vocat occasum, Boimundus
Occupat, et contra muros statuit sua castra.
Qui locus e plaustro (2) junctus contrarius austro,
Ille tuæ forti, datus est, Godefride, cohorti.
In loca succedunt alii, quæ congrua credunt,
Cunctorum portus, vertuntur solis ad ortus.
Militibus densi Raymundus cum Podiensi,
Hugo comes magnus, leo sævis, mitibus (3) agnus,
Et satis expertus per prælia dira (4) Robertus,
Dux quoque Flandrensis, cujus non fallitur ensis,
Et Stephanus muros expugnabant ruituros.
Tuta sed a turbis pars una remanserat urbis,
Nec timet assultus pars quam sol respicit altus.
Frustra securos petierant dénique muros.
Nam lacus immensus, multaque uligine densus
Hos defensabat, nostros transire negabat.

Sed tamen hanc partem nostri tetigere per artem,
Namque superjectis ratibus, multis quoque tectis,

(5) Quas Cæsar dictus, vinctis per terrea bobus
Fecerat adduci voto tunc auxiliandi,

Sic quasi per pontes potuerunt tangere fontes,
Acriter insistunt nostri, Turcique resistunt.
Acriter impellunt illos, illique repellunt.

Sæva venenatas gens mittit ab urbe sagittas,
Cuique sagittâ dabat leve vulnus, cum perimebat :

A Et dum successit, per turpia verba lacessit
Christi cultores, cave, dicens, deteriores.
Vocibus ingratis nostris satis exagitatis,
Altior ad duros portatur machina muros.
Gentiles miseri tandem cœpere vereri.
Nostri non segnes lapides jaculantur et ignes,
Turres impellunt, affixaque tela revellunt
A clypeis, hostes telo proprio ferientes.
Utque cadit spissus imber cum grandine missus,
Sic non vitatæ mittuntur ubique sagittæ.
Tela cadunt, miserique gemunt, moriuntur utrin-

[que,

Illi gladiis, alii baculis pugnant, sudibusque,
Magnus erat turbæ clamor trepidantis in urbe

(6) Ergo plorantes manibus quoque significantes

B Orarunt pacem, clamarunt deditionem,
Expediunt dextras vaduntque recludere portas,
Exsultant nostri, laudant magnalia Christi.
Primum purgari censent a sordibus urbem,
Et consignari per aquam præce sanctificatam,
Cumque hymnis crucibusque intrant reconciliatam.
Mittuntur sacri portantes sacra ministri,
Lustrant securos benedicta aspergine muros,
Cantantes modulos divinis ritibus aptos.
Talia dum cives visu audituque capescunt,
Protinus irati in gentilia monstra recurrunt,
Cuncta profanari magica vertigine dicunt,
Et proturbantes extra sacra agmina trudunt.
Sic irritantur legiones Christicolarum,
Et delusa dolent mysteria cœlicolarum.

C Acrius insurgunt celeres et in arma recurrunt
Deque profanatis pœnas cum sanguine poscunt.
Acrius incumbunt, balistas fundibulo aptant,
Perfodiunt portas, miseros quasi carcere vallant,
Excubias statuunt noctuque dieque caventes
Ne quis colloquio externus juvet interiores.
Dumque instant vigiles sibi succedendo per horas,
Repperiunt quemdam per nigras ire tenebras
Quærentem..... vel portas ingrediendi
Vel per..... cum clausis sermocinandi
Illi correptum graviter manieisque ligatum
Cogunt, aut citius quæ nosset cuncta profari,
Aut duræ mortis gravia experimenta lucrari.
Ille metu victus nimio, nec longa moratus

D Dicere servata se devovet omnia vita.
Hinc ubi fecit cum pia convenientia fidum,
Exponit missum se civibus insinuatam,
Ne desperarent, sed rem virtute tenerent,
Namque sequente die plenum solamen haberent

(1) Edit., *potentum*.

(2) Edit., *est infra*.

(3) Ms. *militibus*.

(4) Edit., *sæva*!

(5) Hi duo versus desunt in ms.

(6) Uncis inclusa in ms. desiderantur.

Quando..... obsessi mortificare.
 Possent atque opibus cum libertate vacare.
 Millia nam propius plus concedisse trecenta
 Sultano ducibus Solymanoque coacta.
 Quæ sic de propriis se viribus exhilararent,
 Ut quasi victores jam facti glorificarent,
 Agmina Christicolam quo jam deleta putarent,
 Solaque de spoliis inter se bella pararent.
 Mane etiam primo statuissent castra movere,
 Illa quoque ante urbem, vacua statione, locare,
 Quæ fuerat tibi, dux Raymunde, tuisque relicta.
 Quando ibi prima duces cœperunt figere castra,
 Qui retrorsus adhuc aberant ad millia bina
 Pro quibus est missum citius, jussique venire
 Ipsa in planitie tentoria disposuere.
 Legatus porro jam factus sponte fidelis
 Purgari sese expetiit baptismatis unda.
 Quod dum fit citius concursu presbyterorum,
 Egregius fulsit vir in ordine Christicolarum;
 Mane igitur primo nostri vertuntur in arma,
 Urbis perfidiam punitum sorte suprema.
 Fit clamor multus, variatur..... vultus
 Istinc pignantum, atque illinc extrema gementum.
 Tormentis, jaculis, gladiis quoque bella geruntur,
 Haud multum distat quin protinus ingrediantur.]
*Sexaginta millia Turcorum auxilium ferentium
 debellantur. Nicæa capitur.*
 Dum sic instarent nostri, miseri trepidarent,
 Et jam constricti sua vellent reddere victi (7),
 Ecce sexaginta Turcorum millia structa
 Ensibus et clypeis, ad opem venere Nicæis.
 Gens tua, Christe, nimis metuens suspirat ab imis
 Pectoribus, clari bello cœpere precari
 Supplice voce Deum, quod eis daret ipse tro-
 [phæum.
 Ut conspexerunt Turci nostros fremuerunt.
 Mox ubi fecerunt tres turmas, disposuerunt
 Quod pars intraret muros, inopesque (8) juvaret
 Viribus et telis, et opem præberet anhelis :
 Ipsi munirent portas, nostrosque ferirent.
 A gemina parte comperta protinus arte,
 Noster in hostiles multo ruit impete miles,
 Pugnatur dure, sed non par actus utrinque,
 Sed perimunt nostri, pereunt enormiter illi.
 Franguntur rigidæ validis impulsibus hastæ,
 Pectora sæva sonant, rivosque cruoris inundant.
 Trunca volant capita, tremula velut arbore poma;
 Nec qui descendit montem, post hæc repetivit,
 Et quod de nostris stolidè prædixerat hostis,
 Hoc patitur victus, nec duos sustinet ictus;
 Sed celeres finiunt, et tardi funera fiunt.
 Dimissa parma fugit hic sua dum capit arma,
 Alter prostratus cadit, in capiendò moratus.
 Singula quid dico? nullus succurrit amico.
 His pietate Dei victis, timuere Nicæi,

(7) In editis pro duobus hisce versibus quatuor sequentes leguntur.

*Ecce repentino clamore ululante Nicæa
 Millibus auditis montana videntur aperta.*

A Atque motu tacti, tandem cessere coacti;
 Perque duos menses, obsessæ gentis habenæ,
 Dux tibi traduntur, Constantinopolitanæ.
 Mittuntur plena capitum quoque millia navi
 Servitium primum datur hoc a milite forti.]
Turcorum millia trecenta Christianos aggrediuntur.

His ita devictis, victis sub rege relictis,
 Successu læti nostri, nec cedere certi,
 Castra movent, Dominoque vovent jejunia, cujus
 Auxilio vicere pio gentis scelus hujus :
 Sed quoniam per dura viam fuerant habituri,
 Ne populi languore siti caderent perituri,
 In turmas cessere duas, tibi traditur una,
 Dux Boimunde, tibi, comes Hugo, traditur una.
B Sicque graves colles nostri licet ad mala molles,
 Transivere tribus non absque labore diebus,
 Inque die quarta postquam via facta per arca,
 Illi securi quasi gens ignara futuri,
 Quos sibi commissos Boimundus ab agmine scissos
 Duxit lætantes, grave nihil restare putantes,
 Dum male se jactant, et dum bene facta retra-
 [ctant,

Turcis insultant, ter centum millia spectant
 Turcorum mœsti, tantæque resistere pesti
 Non ausi dubitant, prius ergo prælia vitant.
 Sed nullam mortem metuens, Boimunde, cohortem
 Instruis, ut vilis depellat cuspide miles,
 Et ponis juxta rivos ex ordine castra,
C Quos nimis exosos vocat incolæ turba lutosos :
 Sed nondum nostri fuerant ad bella parati,
 Cum quinquaginta centum ferrugine tineta,
 Millia Turcorum cursu portantur equorum,
 Et non paulatim veniebant, sive gradatim,
 Sed cito more canum quiddam grassando profa-
 [num

Sese commiscent nostris, et prælia miscent.
 Noster commistos miles ferit eminus istos,
 Et fidei parma protectus, non timet arma.
 Turci vallabant nostros, cursuque volabant.
 Et nunc instabant, nunc Christicolas fugiebant.
 Dumque fugit Turcus, sinuatus solvitur arcus.
 Arcu quippe magis pugnant, et non sine plagis.
 Dum grave cum Turcis bellum Boimundus haberet.

D Inque vicem Turcus nostros fugiendo fugaret,
 In fugiendo quidem vulnus facit, et fugit idem;
 Nam modo qui Turci, veteri sunt nomine Parthi,
 Fidere quos versis mos est fugiendo sagittis.
 Magna cohors magni non hujus conscia damni,
 Gente sub ignota quasi millibus octo remota,
 Colles gyrabat, nec tam prope bella putabat,
 Sed per legatum bellum scit adesse paratum,
 Consilio nitidus, quem misit ei Boimundus.
 At dum pugnatur, dum turba vocata moratur,
 Pars ea Turcorum, quos altera ripa tenebat.

*Quæ dum dissiliunt hinc per declivia montis,
 Altera contiguæ properant per concava vallis.*

(8) Edit., moresque.

Ut faceret cædem de nostris quam sitiebat,
 Per loca nota parum tentoria Christicolarum
 Attigit, et cædes facit hostis, et occupat ædes,
 Datque neci lassos, et plurima vulnera passos,
 Oppida servantes, nec martem (9) ferre valentes.
 Qui si Marte mori possent, mors esset honori.
 Matribus hærentes illic truncare videres.
 Hoc ubi cognovit Boimundus, castra petivit,
 Sub duce Northmanno dimittens prælia damno,
 Hosque juvare parat, quos gens mala pene necarat.
 Protinus elegit paucos, paucisque subegit
 Hanc gentem fœdam, recipit tentoria, prædam,
 Armatosque viros circum tentoria ponit,
 Castraque terribili pro vallo milite munit.

Dum duplices pugnant acies, illic Boimundus,
 Ex hac parte comes Northmannus in arma timendus.
 Francigenæ tacti nimioque timore coacti, |
 Cum duce Northmanno fugiunt, et non sine da-
 [mno.

Marte (10), calore, siti crudeliter excruciatu,
 Et nisi dum fugerunt, dum palmam pene tenerent
 Turci, vincentes se convertisset in hostes,
 Dux Northmannorum signum clamandæ suorum,
 Lux ea plena malis, nostris foret exitians,
 Nec mora Francigenæ spe ducti sedis amœnæ,
 Despiciendo (11) mori bene pro vita meliori,
 Ad sua conversi, circum tentoria sparsi,
 Facti castellum, permiscet denuo bellum.
 Dum nimis insistunt Turci, nostrique resistunt,
 Tela legunt pueri, cantant ex ordine cleri,
 Fortes pugnabant, mulieres collacrymabant.
 Altera prostratum portabat in oppida natum,
 (12) Altera de rivis tendebat pocula vivis.
 Est aliquid quod quisque facit, tegit alter amicum.
 Hic fugit, hic sequitur, raptum capit hic inimi-
 [cum.

Pene triumphantes nostros te, Christe, vocantes
 Turci prosternunt, et eorum prælia spernunt.
 Utque lupus villas circumdans quærit ovillas,
 Et quas deceptas stabulis non esse receptas
 Aspicit, has fundit miseras, et in ora recondit.
 Sic quoque vallantes Turci nostros trepidantes,
 Hunc quem spectabant extra castella necabant.
 Nostri quid facerent, nisi tanta pericula flerent (13).
 Non poterant dorsum dare, nec pugnare scorsum.
 Non satis est genti de palma non dubitanti.
 Quod fuerant clausi nostri, pugnare nec ausi;
 Sed monuit mille Turcos grex providus ille,
 Ut quæ transierant nostri, montana requirant.
 Hæc etenim de re (14) dubia suspecta fuere,
 Quod tegerent aliquos montana movebat iniquos.

A Ast eques armatus, nihil ad præcepta moratus,
 Montes lustravit, crudeliter ense necavit
 Mille viros ferme, mulieres, vulgus inerme,
 Exanimes factos, nimioque metu stupefactos (15),
 Multum tardatos, rebusque suis oneratos.
 Qui male sub rupibus (16) latitantes non latuerunt
 Exploratores, sed turpiter interierunt.

Turci debellantur.

Ecce nihil timidus comes Hugo, dux Godefridus,
 Hortari fortem precibusque minisque cohortem,
 Cursu certabant, sociosque juvare parabant;
 Utque vident flentes socios jam deficientes,
 Dimittuntur equi, quamvis non viribus æqui
 Essent, non dubitant, nec tela volantia vitant,

B Ergo ducum sidus cum paucis dux Godefridus,
 In medium densæ gentis stricto volat ense,
 Et veluti diram sus postquam colligit iram,
 Dente canis læsus, baculo vel arundine cæsus,
 Dente canes angit (17), ruit et venabula frangit.
 Hos ita conculcat Godefridus, et agmina sulcat.
 At comites comitis dant multis tartara diris.
 Trans ripam rivi pugnantibus in pede clivi.
 Istis prostratis, de clivo præcipitatis,
 Ascendit clivum comes, implet sanguine rivum.
 Millia nam quinque morti dedit ipse decemque.
 Sed quid (18) juncta manus comiti fecit, referamus

C Omnibus accensis (19) ad pugnam, Podiensis
 Atque comes fortis Raymondus duxque cohortis,
 Audacesque viri, velut ad bellum solet iri,
 Paulatim veniunt, et ab his nova prælia fiunt.
 Hi cornu dextrum cædunt, aliique sinistrum,
 Qui prius inclusi fuerant formidine fusi;
 Fit strepitus multus, sit magnus utrinque tumultus.
 Nec sonitu minimo dissolvitur arcus equino
 Nervo constrictus, sine quo satis est levis ictus
 Horum, spes quorum non est nisi cursus equorum,
 Ut vulnus geminum jactu del Turcus in uno
 Cum serpentino jaculantur tela veneno.

Dum sic pugnatur, nostri ter ab hoste fugantur :
 (20) Terque fugæ dantur gentiles, sed revocantur
 Et solitos cursus faciunt et vulnera rursus :
 Sed puto cessissent (21), nec bella pati potuissent,
 Ni circa montes quidam Turci latitantes
 Acriter arctarent nostros pluresque necarent.

D Quos ubi senserunt nostri comites, statuerunt
 Ut magis audaces committere bella sagaces
 Ad latebras irent, ubi primo (22) Marte ferirent
 Hos qui pugnabant furcis, multosque necabant
 Protinus ingentes animis armisque (23) vigentes
 Mille viri laudis cupidi sub tegmine fraudis
 Bella relinquentes, velut e bello fugientes,

(9) Edit., *jam martem.*

(10) Edit., *morte.*

(11) Edit., *respiciendo.*

(12) Hic versus deest in editis.

(13) Edit., *ferrem.*

(14) Edit., *dubii timidique.*

(15) Edit., *Exanimes facti nimioque metu stupe-*
facti.

(16) Edit., *saxis.*

(17) Edit., *figit.*

(18) Al. *si quid.*

(19) Edit., *extensis.*

(20) Hic versus deest in nostro ms.

(21) Edit., *pressissent.*

(22) Edit., *inopino.*

(23) Al. *annisque.*

Ascendunt taciti montes, sed monte potiti (24)
 Non tacuit Christi miles, fugit hostis ; at isti
 Ensibus hos angunt, arcus et spicula frangunt.
 Non prodest Domino nervo constrictus equino
 Arcus non pharetra de cruda condita pelle,
 Nec equus, aut cursus, non illita pocula felle,
 Sed male turbantur, moriuntur præcipitantur.
 His ita dispersis, multis in tartara mersis
 Attoniti, belli subiti formidine tacti,
 Post illos reliqui fugiunt, dare terga coacti.
 Ergo resumentes animos nostri, fugientes
 Turbant, funduntur Turci, fugiunt, moriuntur.
 Tardius egressi, vel belli turbine fessi
 Acrius insurgunt, et equos calcaribus angunt.
 Francigenæ pronos faciunt ad pectora contos (25).
 Cornipedes spumant, aspersi sanguine fumant,
 Frena terunt, dominosque ferunt non impete parvo.
 Dumque ruunt, stratos feriunt ; nam multus in arvo
 Turcus erat, gladiis aut ense necatus.
 Exsuperare pares certant, flant non leve nares.
 Albet intinctus tabó non pulvere victus,
 Hostem quisque premit ; sed nox obscura diremit
 Gaudia nostrorum, tristemque fugam miserorum
 Et quod non potuit levis arcus et irresolutus,
 Nec sonipes velox et longis cursibus aptus,
 Hoc importuna potuit nox turpis et una.
 Quippe per exosam noctem, diram, tenebrosam,
 Gens inimica Deo Christi subdenda trophæo
 Invenit latebras. Fugit ergo secuta tenebras,
 Atque per hanc noctem gens Christi perdidit hos-

A Et tandem tutus sub eadem nocte secutus
 Sævos gentiles, redit ad tentoria miles
 Vestibus et telis dives (26), multisque camelis ;
 Mox proceres læti sua membra dedere quieti.
 Solares ortus ubi lucifer attulit ortus,
 Surgunt, cognatos quondam, modo funera natos
 Evertunt, fundunt gemitus, sua pectora tundunt,
 Quisque brevi fossa cognati colligit ossa.
 Sæpe dabant aliqui tumulo caput hostis iniqui,
 Esse caput notum sperantes inde remotum.
 Vulnera contrectant, infixaque spicula spectant
 Vulneribus, plorant, et de pietate laborant.
 Aspiciuntque bonos equites in pulvere pronos,
 Qui dum vivebant super aurea strata jacebant.
 Inque die tota non sunt tentoria mota.
 B Interea lassi recreantur vulnera passi,
 Curæ traduntur medicorum, tela leguntur,
 Et fiunt plenæ pharetræ, solidantur habenæ.
 Cuncta reformantur quorum manet usus egere.
 Altera lux oriens, ubi noctis depulit astra,
 Castra movens miles, sequuntur gentilia castra ;
 Miles at ille Dei, cujusdam planitie
 Dum loca transiret, et tutus ab hostibus iret,
 Peste, calore, siti, moriuntur in agmine multi.
 Inde recedentes securi nihil metuentes,
 Omine felici loca vastabant inimici.
 Hostis iter tutum dabat illis, tela tributum :
 Sicque metu mota patuit Romania tota,
 Nec sensit pœnam quis, donec ad Antiochenam
 C Urbem formosam muris opibus spatiosam.

[tem.

LIBER SECUNDUS.

Antiochiam obsidione cingunt Christiani.

Urbis ut immensæ tetigerunt mœnia mense
 Octobris, turbis pars maxima cingitur urbis.
 Pons tamen in ferro sit pervius antea ferro.
 Multaque prædati licet et multis onerati
 Essent, disponunt acies, tentoria ponunt
 Inter inexhaustum fluvium murumque levatum.
 Et quia munitæ genti bellique peritæ
 Si contendissent, per vires nil nocuissent,
 Ingenio quærunt quod per vim non potuerunt (27)
 Accelerant quæ proficuo scit quisque futura.
 Ergo super flumen pontem Christi facit agmen
 Per quem transisset, si grex malus invaluisset.
 Fiunt res plures, fiunt ex ære secures,
 Fiunt ballistæ, plumbata, phalarica, talpæ,
 Falces, tela, faces, aries, fundæque minaces,
 Alta per artifices celsas æquantur ad arces.
 Turci a Boamundo et comite Flandrensi fugati.
 Et quæ paraverunt, quæcunque paranda fuerunt,
 aros impugnant frustra, Turcique repugnant,

(24) Edit., *morati*.

(25) Al. *conos*.

(26) Edit., *cives*,

Quæque parare vident nostros, ut inania rident,
 Nam quis speraret quod gens una exsuperaret
 Militibus plenam tam multis Antiochenam
 Urbem, quam clerus sapiens aliquis, vel Homerus .
 Si modo vixisset, describere non potuisset?
 Christicolæ fessi sunt ad sua castra regressi,
 Et se securos intra sua castra futuros
 Nocte putaverunt ; sed et hostes nocte fuerunt,
 Et male tranquilli (28), nocuerunt pluribus illi :
 Nec semel hac fraude nocuit gens callida valde.
 Nocte lacessebant nostros, et nocte petebant,
 Non clausis portis inimicæ castra cohortis,
 Sed levis interea bellum fortuna gerebat,
 Inque vicem miseram gentem gens nostra preme-
 D [bat,
 Sæpe super nostros (29) Turcorum dextra valebat,
 Jamque fatigatis nostris, opibusque minutis,
 In prædam pedites Christi misere quirites,
 Qui dum prædari loca vellent hostis avari,
 Partim prædati, partimque fuere necati ;

(27) Edit., *quæcunque vident nocitura*.

(28) Edit., *securi*.

(29) Edit., *muros*.

Sed tamen illorum mortem pauci sociorum
 Narrando tristes faciunt socios quoque tristes.
 Inde nimis tristis Boimundus rebus in istis
 Supplex divinæ rogat auxilium medicinæ,
 Insidiasque parat genti, quæ fraude necarat
 Victum quærentes, ni per montana timentes.
 Ad victus igitur quærendos, ut prius, itur.
 Cum duce Flandrensi Boimundus consociatur
 Armigeris, res armigeris prædicta dabatur (30),
 Præmissis mille. Sequitur dux providus ille.
 Hos ubi prædantes viderunt insidiantes,
 Protinus e latebris salientes undique crebris,
 Vocibus insultant, et equorum pectora multant (31),
 Armigeros feriunt. Dum talia prælia (32) fiunt,
 Cum parva gente Boimundus bella repente
 Turbavit, multos perimit, socios nec inultos
 Amplius esse sinit, gemitusque suos ibi finit.
 Hic quoque Flandrensis multos necat horridus
 [ensis.]

Sic Turci telis populi cessere fidelis.
 Oppida victores repetunt, priscosque dolores
 Ponere præcipiunt (33), ponunt, solemnia fiunt.
 Tempora tranquilla victoria præbuit illa.
 Victus de villis (34). non insidiantibus ullis,
 Portabant gentes ad castra nihil metuentes.
Christianos fames et hiemis inclementia affligunt.
 Ast ubi plena malis advenit hiems glacialis,
 Venit tempestas, nostros afflixit egestas.
 Imbribus et multis nivibus montana timebant (35),
 Armenique cibo qui castra juvare solebant,
 Per nimios fluctus nimios extinguere luctus,
 Non poterant, flebat populus quem grando preme-
 [bat (36).]

Non inops tantum glacies, sed tela premebant.
 Non aliqui portum Sancti Simeonis adibant,
 Qui navale forum dabat omni merce decorum.
 At fidei pugiles pœnas nimias fore viles
 Corporeas putant, nec pœnis gaudia mutant,
 Nec bona tormentis, titubat constantia mentis,
 Quamvis pressuras patiantur corpora duras,
 Sed quicumque pati potuerunt tela parati,
 Parvam nec fortem vix extruxere cohortem,
 Atque manu parva prædam rapuere per arva.

Multi præliis et jejuniis occumbunt. Boamundus Syriam deprædatur tresque reges vincit. Cum victu spes Christianis redit.

Quos tulit eventus Gallorum clara juvenis,
 Enumerare licet; sed quis tot acerrima dicet
 Prælia, pressuras, jejunia, frigora, curas?
 Pauca quidem dico tristis, nec lumine sicco,
 Millia ter centum fuerant, tunc æstimo centum
 In bello clari vix possent adnumerari.
 Sæpe quidem læti dederant sua membra quieti,

(30) Edit., *dicatur.*
 (31) Edit., *volvunt.*
 (32) Edit., *prædia.*
 (33) Edit., *præcipitant.*
 (34) Edit., *ac villis minus bene.*
 (35) Edit., *tumebant.*

A Et nil solliciti gaudebant aere miti,
 Sed sub momento surgente per aera vento,
 Aeris ingrati commotu præcipitati,
 Vix subitæ pesti poterant obsistere mœsti,
 Cunctaque lustrabant imbres, et castra natabant.
 Quique locarat equum nocturno tempore secum,
 Flebat cum mane, corpusque trahebat inane.
 Militibus mille, qui cinctus prius erat, ille
 Pro nimia peste nec nomen habebat honeste
 Militis, atque pedes factus plorabat in ædes.
 Turpe quidem dictu, sed miles inops sine victu
 Armigerum flentem flens ipse fame pereuntem
 A se pellebat, quia nec sibi sufficiebat.
 Pro dolor! ipse pater nato, fratri quoque frater,
 Quos sibi servabat victus, in morte negabat,
 B Attentis (37) ducibus, quos miserat undique mun-
 dus,
 Cum duce Flandrensi solatur eos Boimundus,
 Et bellatores jubet armari meliores,
 Ter decies mille pedites dux eligit ille,
 Armatique fere galeati mille fuere.
 Illic suos enses convertunt ad Syrienses,
 Oppida prædantur Syriæ, nostri recreantur (38),
 Telluris gratæ dum gaudet fertilitate,
 Diripiendo sata Syriæ gens illa beata
 Tres admiraldi, sic reges quippe vocati,
 Jerusalem, Calepi ductores, atque Damasci.
 Ipsos invadunt, sed et hi nostris sua tradunt.
 Quippe recesserunt victi, plures perierunt.
 C Hac palma freti, repetunt tentoria læti.
 Dantur opes, gaudent inopes, meliusque futurum.
 Esse putant, credunt nec posse resistere murum,
 Optima creduntur bona, quæ mala prima se-
 [quuntur.]

Christiani, expugnatione urbis desperantes, ab obsidione recedendum clamant.

His ita transactis, mons exstans mœnibus altis
 Desuper æquatur, et castello decoratur.
 De quo spectaret speculator, si qua pararet
 Urbs armata dolis, de culmine pervia molis,
 Hic consumpserunt vim multam, nec potuerunt
 Castrum natura munitum vellere plura
 Agmina, nam nati (39) Christi satis exagitati
 Pellebant contis cives de culmine montis.

D Viribus interea fractis, ex urbe Lycea
 Auxilium quærent, quod non tamen obtinuerunt.
 Northmanno comiti dederant hanc urbe potiti
 Angli victores, patribusque suis meliores,
 Nec gens Anglorum gessit pugnas aliorum,
 Marte sed æquoreo (40) fuit illa potita trophæo,
 Hoc genus oratum non est his (41) participatum
 Mentis turma bonæ quæ gessit in obsidione.
 Nam grex Turcorum divortia nota locorum

(36) Edit., *gravabat.*
 (37) Edit., *attonitis.*
 (38) Edit., *reticentur.*
 (39) Edit., *fidi.*
 (40) Edit., *æquato.*
 (41) Edit., *bis.*

Observans, nostris (42) castella propinqua tenebat, A
E quibus auxilium dare Christicolis prohibebat.
Auxilii postquam fiducia non fuit unquam,
Hos invaserunt metus et pudor, obriguerunt
Audaces animi, trepidant et in agmine primi.
Poenitet auctores rerum tot inisse labores,
Poenitet incepti, mox in sua castra recepti,
Dum perscrutantur quid agant, magis attenuantur
Illorum mentes, mala quæcunque futura pu-
[tantes (43),

Quæ poterant fieri, sed mens est inscia veri,
Mens sapit humanum, proceres dant denique vanum
Consilium turbæ, quod quisque recedat ab urbe,
Et se tutetur, ne turpi morte necetur.

Turci victi renovare pugnam tentant.

Dum sunt attonitæ tot gentes, fama repente
Rem docet ingratam, pugnam prope castra paratam.
Nam tres prædicti primo certamine victi,
Turbas collectas castrorum solvere tecta
Haud diffidebant, et adhuc taciti veniebant.
Hoc ubi torpentes, quasi de somno redeunt,
Auribus hauserunt, alio alii monuerunt.
Albescunt vultus, auditur ubique tumultus
Et veluti ventus cum sit subito violentus,
Murmura parva freti, sed non omnino quieti,
Turbat, at inflatum resonat mare, reddit hiatum,
Res referens subitas, sic aspera fama jacentes
Attollit mentes, animos agit ira furentes (44),
Protinus e castris acies procedit equestris,
Quæ quadringentis armata simulque trecentis (45),
Examem (46) diræ gentis non horret adire.
Inde rigens (47) dextris pede prompta caterva pe-
[dextris,

In numero parvo renitens exponitur arvo,
In qua quingenti pedites ibant numerati.
Nec simul incedunt, sed in agmina (48) quinque
[recedunt,

Emensisque tribus leucis, aliisque duabus,
Eminus optatos hostes videre paratos
Ad pontem ferri, nequeunt numerando referri
Agmina Turcorum, nec vis capit hæc oculorum.

Christianos aggrediuntur a quibus fugantur.

Hostes absque mora, sub eadem scilicet hora,
Nostros viderunt, et in ipsos se rapuerunt,
Spicula mittuntur, clamores tela sequuntur.
Instant pagani, jactu frustrantur inani.
Turcus equo gaudens, nec prælia cominus audens
Exspectare, tonat verbis, nostrosque coronat.
Nostri vallati stant in medio glomerati,
Et Turcis obstant, clypei galeæque resultant
Ictibus immensis, enseque reverberat ensis.
Jamque fatigati Turci, lateque necati,
Non spe vincendi contendunt, sed fugiendi.
Mox versis scutis petitur (49) fuga, causa salutis.

(42) Edit., *nostro*.

(43) Edit., *timentes*.

(44) Edit., *ipsa furentes*.

(45) Edit., *quadringentos et trecentos*.

(46) Ms., *perficiam, forte perfidiam*.

Turcus equum frenis indulgens, urget habenis.
Præceps ille fugit, tellus pede concita mugit.
In campo lentus jacet arcus pulverulentus.
Iste jacet pictas pharetras, capit ille relictas,
Alter currendo se liberat orbe rotundo.
Singula quid dicam? gentem superant inimicam.
Vix evaserunt aliqui, plures perierunt,
Qui dum luctantur superare vadum, superantur.
In bello strati pauci sunt ense necati

Christiani castrum infidelium capiunt.

Hanc stragem quidam gentiles prospiciebant,
Castellum quoddam qui non procul inde teneban
Illico fugerunt et castrum deseruerunt.
Huic proceres nostri custodes imposuerunt,
Qui custodirent pontem; post hæc redierunt
B Auxilio fulti divino, fortiter ulti.
Hos exceperunt socii, lætique fuerunt.
Conflictu duplici quod conciderant inimici.
Nam dum prædicti pugnant, ad castra relictæ
Insignem palmam de civibus obtinuerunt,
Et multi virtute Dei paucos timuerunt.

Turci e civitate irrumpentes multos Christianos cædunt.

Non tamen audaci populo fiducia cessit,
Nec sociis adversa suis fortuna repressit
Ergo repente cavis de turribus egredientes
Turci, turbabant victus ad castra ferentes,
Neve dolo tali paterentur sæpe ruinam,
Invenere duces nostri super hoc medicinam.
Atque super montem, juxta fluvium, prope pontem
C Castellum fieri statuunt, pontemque tueri.
Sed res difficilis ne conficeretur ab illis
Bello quassatis, et viribus attenuatis.
Mox Boimundus equo celer insilit, et quasi prece
Convocat e castris aliquos, vergentibus astris.
Ægidii Sancti comes associatur eunti.
Ensibus ergo bonis fisi (50), Sancti Simeonis
Ad portam properant, ut ab his suffragia quærant,
Qui sua vendebant illic, nostrisque favebant.
Hi sunt Genuenses, Angli, Venetumque colentes
Pisani, cuncti navali marte periti.
Dumque duces aberant, reliqui torpescere sperant,
Si non impeterent cives, urbi que nocerent.
Protinus afflatis animis vento levitatis,
D Urbanum temere pontem nostri petiere.
Sic inconsultæ gentis factæ grege, stulte
Provocat hostiles Turcos prope mœnia miles.
Funduntur portis subito clamoribus ortis
Nudati pedites, quorum vix spicula vites,
Prosiliuntque citi juvenes vittis redimiti.
Et procul exertis jaculantur utrinque læertis.
Ille sudes jacet, hic lapides, hic tela, sed ille
Dum trahitur gemit; hic petitur per spicula mille,
Lumina nostrorum hebetant nubes jaculorum,

(47) Edit., *deinde vigens*.

(48) Edit., *agmine*.

(49) Edit., *patitur*.

(50) Edit., *fili*.

Atque coarctati crudeli cedere marti,
 Qui tot vicerunt toties, prius hic (51) didicerunt.
 Laxatis loris fugiunt, multumque cruoris
 (52) Amittunt Parthus contractos proterit arcus
 Hic pedis, hic oris vulnus gemit, ille cruoris
 Exhaustas venas dum respicit, inter habenas
 Labitur, et plenam defunctis mordet arenam.
 Nullus equi frontem vertit, donec fuga pontem
 Reperit, ut dixi, quem dudum navibus ipsi
 Struxerunt, sed ibi restant animi melioris
 Agmina, quæ necdum fuerant oblita decoris.
 Et se defendunt clypeis, hostesque (53) retardant.
 Plures dum trepidi pontem conscendere tardant,
 Turpiter oppressi moriuntur flumine mersi.
 Turci lætantur, flent nostri, castra petuntur.
 Nec sic lassatus ferus hostis, at insidiatur,
 Dum succedit ei male callidus hinc aciei,
 Quæ ducis hortatu veniebat cum comitatu
 Forti, multiplici, sed et hunc superant inimici,
 Atque necant pedites tria millia turma quiritem,
 Evasit latitans per colles, prælia vitans.
 Nec mora gaudentes de turribus illa videntes
 Persæ, ridebant nostros qui castra tenebant,
 Remque docent signis, strepitu, clamoribus, hymnis.

Redintegratur prælium. Turci cæduntur.

Ergo vir intrepidus Flandrensis, dux Godefridus,
 Robertus, Stephanus, Tancretius, Hugo, Statinus,
 Qui, dum vivebat, naso, non laude carebat,
 Et reliqui fortes armantur, et ecce cohortes
 Procedunt, plorant, quia sæpe frustra laborant.
 Optat quisque mori, ni bellum cedat honori.
 Mors ingrata gravis, foret illi grata suavis,
 Integrat illorum mentes solator (54) eorum,
 Et rogat intentis precibus præsul Podiensis,
 Ne desperarent, quia credentes superarent,
 Cervicesque gregis summi signat cruce regis.
 Pluribus hortati, mortemque subire parati,
 Aut superare boni proceres fideique patroni.
 Illuc accelerant, ubi se concurrere sperant
 Hostibus, et tacite graditur prior, et sine lite
 Corripit ignarum Hugo ductor Francigenarum,
 Amotique parum cursores Christicolarum.
 Stantia summa (55) ducum vexilla vident quasi
 [lucum.

Nec mora per scalas Godefridus segregat alas.
 En modo devictus dux et de strage relictus,
 Emersit subito de montibus, et repetito
 Milite signa gerens demissa, fugam sibi quærens,
 Visa recognovit vexilla, metumque removit.
 Præcipit et stare sua signa, tubisque sonare.
 Alterutrum gaudent sociorum signa (56) videre,

(51) Edit., *post hoc.*

(52) Hi duo versus desunt in editis.

(53) Edit., *hostemque.*

(54) Edit., *solatus.*

(55) Edit., *signa.*

(56) Edit., *scuta.*

(57) Edit., *fituus.*

(58) Edit., *Persæ.*

(59) Edit., *fortuna.*

A Alterutrum viris resides animi rediere.
 Exacuit Persas victoria parta recenter.
 Erigitur sonipes, dominum gerit impatienter.
 Arcus lunantur nervi, jam Turci tela protervi
 Intorquent, jam cornipedes saliunt quasi cervi,
 Jam tubicen teter lituus (57) sonat, obstrepit æther.
 Jam cava saxa datas voces reddunt geminatas.
 Undique bellatur, belli fortuna vagatur.
 Nam modo terga dabant hostes (58), modo nostra
 [fugantur
 Agmina, per bellum versat Bellona (59) flagellum.
 Diversum jacitur nec eisdem missile votis.
 Destinat hic jaculum præsentibus, ille remotis,
 Cedere crinitus juvenis, non pellere doctus
 Funditur in plano, jacto terit aera vano.

B Neve petat palmam, gens conspicienda capillis,
 Libertate fugæ libertas clauditur illis.
 Ergo Dei proceres umbonibus ordine (60) junctis
 Sic cinxere (61) viros, ut sylva cacumina montis.
 Undique stant turbæ, Godefridus ab urbe
 Imminet a tergo, Boimundus cominus, ergo
 Pugna fit immitis, tanto minus apta sagittis,
 Flectit equum Parthus, nusquam vetat hoc locus
 [artus,

Tingit Persarum cruor enses Francigenarum.
 Ensis inexperti (62) studio conantur inertis
 Turci per minimam campo se reddere ripam,
 Ut pateant aditus, rimam possit tangere littus,
 Seisatis exercent, sed eos stipata coercent
 Agmina, constrictus nequit hos præcedere victus.
 C Stat stupidus furor ejus, via nulla salutis,
 Non jaculis licet aut solitis anfractibus uti.
 Audax et timidus (63) percunt simul, huic (64) pro-
 [hibetur
 In pugna pugnare; sed huic fuga fida negatur.
 Immodicæ turbæ modico capiuntur ab orbe.
 Turcus in oppositum dum sæpius erigit ictum,
 Confossis costis socii, partem juvat hostis.
 Pectora pectoribus et membris membra teruntur.
 Soli bella gerunt nostri, Turci patiuntur.
 Parthus, Arabs, proni (65) succumbunt ultro mu-
 [croni,

Nec nostri tantum possunt prosternere, quantum
 Agmina densa mori, claudit madefacta cruori
 D Terra viam, rimas quia jam compleverat imas
 Sanguis cognatus, nec habet quos pandit hiatus.
 Pulvis ubi cessit, quem sanguinis unda repres-
 [sit (66),
 Vincendi certum signum campum per apertum
 Conspiciunt nostri factos de sanguine rivos,
 Et sustentantes crepta (67) cadavera vivos.

(60) Edit., *undique.*

(61) Edit., *succexerat.*

(62) Edit., *inexpertis.*

(63) Edit., *pavidus.*

(64) Edit., *hic.*

(65) Edit., *addit Indus omissio proni.*

(66) Ms., *recessu.*

(67) Edit., *erecta.*

Et quoniam tantum licuit pro strage nocentum,
Se stolidæ gentes reputabant esse nocentes.

Miles ut eoo videt arva cruore natate,
Cessit, et exhaustas vires voluit (68) renovare.
Rupit ut illa chorum nubes glomerata virorum,
Conversis frenis in se ruit, urget habenis
Lassos cornipedes, caruitque modo nova cædes,
Hic fratrem terit, ille patrem, civilia bella
Exercent, dominumque premit super obruta sella.
Et velut in stagnis cum sæpe recluditur anguis (69),
Unde detentæ disrupto fonte repente
Prosiliunt, primæ fugiunt, reliquæque sequuntur.
Impediunt alias, aliæ certare videntur.

Haud secus ad planum præparat vulgus male sa-

[num,

Et fugit ad pontem calcans dux Bullicus (70) B

[hostem.

Occupat ingressum pontis prohibetque regressum.
Euse cruentato, populo graviter superato,
Ira, locus, gladius, pugnant, vim quodque (71) duci

[dat.

Hæc animos firmat, hic impedit, ille trucidat.

Dux Godefridus Turcum medium secat.

Dux spes nostrorum, Turcis confusio, luctus
Truncat equos, equites, recipitque cadavera fluctus.
Quod non de Tydeo legitur, nec de Capaneo (72).
Quod non Æacides (73), non Hector, non Diomedes,
Dux potuit, neque nos latuit res digna relatu.
Mole sua terreus (74) proceres, multoque paratu
Dirus Arabs, gladium volvens radiante rotatu,
Præcipiti portatus equo celerique volatu,
Constitit ante ducem; putat hanc extinguere lu-

[cem,

Et super invictum caput alius erigit ictum,
Præcavet iratus dux, stat clypeo replicatus.
Moxque coruscantem gladium levat (75), et ferit

[hostem,

Os, caput illidit, vitalia tota cecidit.

Spargit et arvinam rumpit cum pectore spinam.

Sic homo truncatus cadit in duo dimidiatus,

Atque super scutum partes in mille minutum,

Pars cecidit, pars hæret equo, trahiturque supina.

Estque sui moderator equi non justa rapina.

Jesu, sic uno fit magna nec una ruina.

Dicere succincte si vellem funera victæ
Gentis, quas mortes sunt passæ mille cohortes,
At quid Northmannus egerit comes, aut Hugo

[magnus,

Flandrensive manus; essem me iudice vanus.

Non Maro, non Macer [(76) quid ibi Tancretius

[acer

Fecerit exprimerent, et verbis facta carerent,

A *Regis Casiani filius occumbit.*

Hic decus eorum cecidit, nullumque trophæum
Hoc magis afflixit cives. Hic (77) dextra revixit
Mortua nostrorum satiata cruore virorum,
Hic admirati primates sunt jugulati,
Hic urbis magnæ fractæ cecidere columnæ,
Hic quoque consilio rex designatus inani
Filius occubuit magni regis Casiani.

Corporibus plenum flumen stetit Antiochenum
Undaque pallorem mutans imitata ruborem.

In pontis strata sunt millia quinque necata,
Fitque pavementum de corporibus morientium.

Jamque fatigati multis spoliis onerati,
Nocte duces læti redeunt, dant membra quieti.

Sed vigilant sensus, hostesque fugare videntur

Quique suos, capuloque manus absente moventur.

Postquam (78) clara dies nituit, nostri nituere
Vestibus, æra suis victores distribuere.

Tunc capti numerantur equi, septemque fuere
Millia, tunc equites totidem proceres statuere.

His ita transactis, castellum turribus altis
Et solido fundo stabilitum dant Raymundo.

Dum bene succedit, dum sæpius alea fati
Mergit gentiles, sunt extra castra vocati

A ducibus magis audaces, meliusque parati.

Quilibet hostili gaudens occurrere damno (79)†

Ducitur ad prædam, sed non hortamine magno,

Qui festinantes fluviumque sub urbe vadantes,
Mulas et mulos capiunt, multosque camelos,

C Et subito rapiunt animalia millia quinque,

Cum totidem, licet urbani jaculentur, utrinque:
Hic quoque, quo juvenes prædam cepere, notatur

Quoddam castellum, vallumque vetus reparatur.
Illud Tancredo committitur omine læto;

Nam præmonstrabat minimi custodia muri
Urbis custodem prænuntia facta futuri.

Jam timet obsessus civis, clamorque repressus
Est insultantis populi de se meditantis,

Pluribus afflicto dolet, at penuria victus,
Acrius angebat, quia vix exire licebat.

*Pax ad horam firmatur. Gualo perfide occiditur. Christi-
ani obsidionem quatuordecim jurant in annos.*

Post hæc inter se statuerunt talia Persæ
Ut pax ad tempus cum Christicolis habeatur.

D Qualiter interea se reddant discutiatur.

Sic igitur coram pax confirmatur ad horam.

Portæ celatæ sunt interea reseratæ,

Muros hostiles posita formidine miles

Circuit, et tuto Parthi tandemque soluto

Arcu, ridebant nostris, et castra petebant.

At Gualo vir fortis, dum lumina pascit in hortis,

Perfidie gentis nimis immemor hæc simulantis,

(68) Edit., *timuit.*

(69) Edit., *amnis.*

(70) Edit., *publicus.*

(71) Edit., *quæque ducebant.*

(72) Al. *Canapeo.*

(73) Edit., *Acaci.*

(74) Edit., *Turcus.*

(75) Edit., *gladio secat.*

(76) Macer fuit poeta qui de herbarum virtutibus scripsit.

(77) Edit., *sic.*

(78) Edit., *post ubi.*

(79) Edit., *jamque.*

Cum delectatur, male fida fides violatur,
 Occubuit nempe loca dum videt æmula Tempe,
 Jura fides data sunt morte viri temerata,
 Quem simul elusit, se civis in urbe retrusit,
 Audiit ut funus Umberga decens et Hugonis,
 Filia nupta prius comitis, nunc nupta Gualonis,
 Palluit; atque genas secat unguibus illa protervis,
 Et sustentatur matrum stipata catervis.
 Dextra comas lacerat; sed quæ lacerat laceratur;
 Subtilisque manus subtili crine secatur.
 Examinemque diu vox pressa dolore reliquit (80)
 Sed tandem voci via vix laxatur, et inquit:
 Tantane sustinuit Deus infortunia gentis
 Occurrisse suæ; plus inimica mihi?
 Occubuit ne decus Francorum, maximus hostis
 Hostibus ille meus spesque salusque suis?
 Languet morte gravi, bello non languida dextra (81)
 Languet, et occubuit vir Gualo vita mea.
 Me miseram non obsequium miserabile feci,
 Vir tibi, cum caderis, compariter cecidi.
 Hei mihi! non fovi, non clausi, non ego lavi
 Os, oculos vultus, veste, manu, lacrymis.
 Tu mihi, tu certe, memini, jurare solebas.
 Te vitaturum cautius insidias.
 Sed quam non poterat gens perfida demere bello,
 Est sublata tibi vita beata dolo.

A (82) Quid faciam procul a patria, procul a patre
 [degens?
 Quid faciet fragilis femina castra sequens?
 Figite me quibus est pietas, opponite telis
 Parthorum miseram, mors mihi pœna levis.
 Mors, mors pœna levis, si jungar morte Galoni,
 Si non sim Turco præda futura truei.
 Nos levat Evrardus frater solamine questus,
 Et reprimit blanda voce graves gemitus.
 Sic apud hostilem variis eventibus urbem
 Ducebant longam nostrates obsidionem.
 Inter Christicolas et Christi nominis hostes,
 Pugna trahebatur prope denos aspera montes
 Instabant isti fisi virtute superna.
 Obstabant illi nitentes fraude patenti.
 B Sperabant si quidem nostros vel deficientes
 Deserere in medio frustratos sæpe labores,
 Vel sibi myriadas Persarum gentis adesse,
 More locustarum qui obstantia cuncta vorare.
 Tali comperto rumore beata caterva.
 In conspectu urbis producit pignora sacra.
 Illic obsidio septem juratur in annos,
 Rursus et in totidem, nisi virtus cœlica muros
 Panderet ante sibi, quæ spem resecauit inanem
 Civibus, immodicumque incussit causa timorem.

LIBER TERTIUS.

Edessani legationem mittunt Christianis.
 Talia apud Syriam varia dum sorte geruntur,
 Nuncque hinc, nunc illinc mala vel bona distribuun-
 [tur,
 Venit ad heroas supplex legatio nostros,
 Consilii poscens simul auxiliique ministros
 Præcipueque ducis compellat nobile nomen
 Vulgatum fama terram volitante per omnem
 Unde tamen vel cur legatio venerit ista,
 Restat ut expediat narratio suppeditata.
 Terra inter geminos ditissima clauditur amnes,
 Tygrin et Euphratem, populos famosa per omnes.
 In Græco retinens.... Mesopotamia nomen,
 Ex habit..... conservat nominis omen.
 A fluvio ad..... tantum distare videtur,
 Quantum... pedibus septena luce meatur.
 Hæc inter plures gremio quas continet urbes,
 Urbs antiqua potens, speciosa, et divite vena,
 Eminent antiquæ Babyloni nempe cœva.
 Nam quo Chaldæam pharetrata Semiramis arcem
 Tempore construxit simul hæc quoque condita
 [fulsit:
 Nomine corrupto quæ nunc Rahasia dicta,
 Temporis antiqui possedit nomen Edyssa.
 Hæc secus Assyrias jacet ad sex millia Charras,

C Romanis ducibus Crassorum morte perosas,
 In quibus antiquus degebat Abram patriarcha.
 Cum de Chaldaica divino numine flamma
 Erutus evasit fuerat, qua frater adustus,
 Unde et voce Dei mox est excedere jussus.
 Sed jam præmissæ textus repetatur Edyssæ.
 In qua regna tenens fuit Abgarus ille beatus;
 Ex Domini Christi rescripto magnificatus (83).
 Ac morbi veteris cruciatibus exoneratus,
 Hæc ibi temporibus permansit epistola multis,
 Atque ea ab adversis tutavit mœnia cunctis.
 Nam si barbaricus furor illuc perveniebat,
 Baptizatus eam puer alta ex arce legebat,
 Moxque vel in pacem gens ex feritate redibat,
 Aut terrore fugam divino tacta petebat.
 D Illic quoque Thadæus in Septuaginta probatus,
 Et fidei normam contradidit et requievit,
 Hic etiam Thomæ, qui Christi vulnera sensit,
 Et dubitans nobis dubitandi crimen ademit,
 Corpus ab Indorum regionibus esse relatum
 Creditur, et magnis hic honoribus accumulatum.
 Hæc semel in Christi postquam... amorem,
 Nunquam sustinuit frigescere religionem,
 Sed neque schismaticis patiens concedere ad ho-
 [ram,

(80) Edit., *relinquit.*

(81) Edit., *Eheu quis mihi det misera discedere vita.*

(82) Hi duo versus desunt in editis.

(83) Nota de epistola Christi ad Abgarum.

Catholici tenuit moderaminis integritatem,
 Unde et gentilis mala plurima conditionis.
 Et tulit hæreticæ feritates impietatis.
 Maxima sed fuit hæc odiorum primaque causa,
 Quæ super hanc gravius commovit finitima arma,
 Quod Syriæ veniens Christi chorus ad regionem
 Antiochi quateret variis conflictibus urbem.
 Et nec eos magno valuissent vincere bello,
 Sed nec ab obsesso saltem depellere muro.
 Inde graves iræ contra genus omne piorum,
 Et desiderium delendi nomen eorum.
 Propterea celsam circa concursus Edyssam
 Vastabat totam regionis fertilitatem.
 Illuc vicini cuncta de parte gregati,
 Illuc longinqui fama stimulante vocati.
 Oppida, rura, casas, castellaque concutiebant,
 Matres, prata, viros, animalia diripiebant.
 Nonnunquam portis quoque pugnabatur in istis,
 Mutua..... fervebant vulnera telis.
 Civibus..... fessis non futile visum,
 Auxilium contra perquirunt Christicolarum.
 Hæc..... causa legatio jam memorata,
 Missa superveniens penetravit Gallica castra.
 Monstrant et socios in Christi religione,
 Et conservata semper fidei integritate,
 gravia hæc sibi proveniebant,
 Auxilium per eos sibi dandum jure ferebant.
 Præcipueque ducis personam sollicitabant,
 Namque..... plus formidabile norant.

*Fit confœderatio cum Edessa, cujus custodia Bal-
 duino committitur.*

Talia moverunt procerum miserantia corda,
 Quid sit opus facto tractant indagine multa.
 Credunt proficuum sibi deinceps esse futurum,
 Si per se columen præstetur rebus eorum.
 Hinc sibi juncturos socialia fœdera multos.
 Magnam vero sibi super hoc accessere laudem,
 Spargendumque suum longe lateque timorem,
 Si cum præsentem retinerent obsidionem,
 Largirentur opem longinquis auxiliarem.
 His aliisque modis dicta ratione probata,
 Ardor inest cunctis citius gnâvare precata.
 Sed quia præsentis domitandi fulmina gentis,
 Major cura ducem socialibus abstrahit armis.
 Quod pignus pro se dare carius esse probavit,
 Fratrem quippe suum poscentibus associavit.
 Cum quo militiæ partem quam mittere dignum
 Credidit, emisit populatis suppetiatum.
 Iste minor natu fuit ejus denique frater,
 Qui post se rexit Solymorum scepra decenter.
 Tunc proficiscentes longarum strata viarum,
 Nempe decem spatiis inter divisa dierum,
 Tandem perveniunt memoratam sæpius urbem.
 Conficiunt stragem de vastatoribus acrem.
 Arsacidæ victi, neque cominus arma ferentes
 Diffugiunt arcus ut inutile rejicientes.
 Dum non expertam nequeunt protendere...
 In pedibusque citis totam posuere salutem.

A Nec nisi qui latuit Francorum vulnera fugit.
 Nec qui desiluit sella post hanc repetivit.
 Nec veniens vulnus cutis exteriora.....
 Sed cæsim punctimque animæ.....
 Nec fuit his mirum Gallorum tela pavere,
 Et collisa nimis post pectora terga fovere.
 Dum quorum fuerant virtutibus omnia prona,
 Solaque habebatur gentilis gloria pugna.
 Cum Gallis sueti pro sola bella salute
 Ducere, sæpe fugam sibi pro victoria habere.
 Quos a se Crassi meminissent funere victos,
 Sublatisque etiam signis sua sub juga missos :
 Cum Romanorum per plurima nomina gentis,
 Obruit Euphrates, et multa cadavera Tigris
 Detulit in terras ac reddidit. Ergo repulsis
 B Hostibus, et cæcis condentibus ora cavernis,
 Omni pacata regione et constabilita,
 Nulla se lætis specie miscente maligna :
 Urbis regnator fratrem ductoris adoptat,
 Utque pater natum penitus sibi nectere certat.
 Delegat terram, regionem subjugat omnem,
 In sua pacta manus facit ipsam jungere plebem.
 Læta coronatur facies et concinit urbis.
 Diversis modulis jubilatio cõsonat astris.
 Quotidie celsam fervet concursus ad aulam,
 Unanimes nostram certant addiscere legem,
 Funditur in cunctos pax et concordia cives.
 Jur..... componunt undique lites,
 Militiam exercet sub certo iudice tiro.
 Hinc eques hincque pedes recto movet agmina gyro
 C Pellitur atra fames, opulentia regnat in omnes,
 Non aliquos patitur bonitas communis egentes.
 Ductoris nostri nimio plebs ardet amore,
 Nec satis expleri visu valet alloquioque,
 Felices sese reputant fore iudice tali.
 In quo non nisi pax poterat bonitasque videri,
 In quo militiæ decor et virtutis honestæ,
 Omnibus exemplo poterat communiter esse.
 Nam veluti Paulus sic *omnibus omnia factus*
 Sic erat in cunctos moderanter morigeratus,
 Fortibus ut fortis, infirmis pene sodalis,
 Gauderet lætis, et compateretur amaris.
 Largus erat largis, quasi parcus denique paucis,
 Mitibus et mitis, feritate tumentibus asper,
 D Sic se conformans cunctis moderamine miro,
 Ut velut in speculo se quisque videret in illo.
Balduino necem meditatur Edessæ rex.
 Hoc inspectanti divini plasmatis hosti,
 Invidiæ patri non esse valebat amoris.
 Unde sibi ingeniti livoris fomite moto,
 Collectoque suæ impietatis in arma veneno.
 Regnatorem urbis prius hoc se lætificantem,
 Movit in invidiam mentis nimiumque dolorem :
 Crescere quidquid huic cernit de plebis amore
 Diminui sibimet sperat dictante timore.
 Unde in dogma cadens perversum hæredis iniqui,
 Et metuens ab eo de regni culmine pelli :
 Hunc quem submissis precibus sibi muneribusque
 Ad succurrendum rogaverat ante venire,

Quique sibi patriam penitus tutore carentem,
 Pene et ab hoste malo ferro flammaque ruentem,
 Cædibus et prædis omni de parte gementem,
 Reddiderat summo conamine nil metuentem,
 Quærit quo genere specieque modoque vel arte
 Possit ad interitus casum foveamque rotare.
 Si faciat, sceptri fructum putat esse retenti ;
 Si non, desperat vitæ momenta lucrari.
 Et tam perversæ mentis fuit invidiæque,
 Ut cum Christicolam se dici vellet et esse,
 Duxerit indignum se Christicolas adisse,
 Et tristaretur per eos sua tuta fuisse,
 Optans idolatris potius sine honore subesse,
 Quam Christi famulis foedus sociale dedisse.

Pactum init cum infidelibus.

Sed quia plebis amor nimio fervore favebat
 Illi, cui malus hic placitum lethale parabat,
 Demonstrare palam timuit quod mente gerebat.
 Ergo legatos similes sibi nactus iniquos,
 Hostes vicinos a Christi milite pulsos
 Invitat proprios veniant ut rursus in agros.
 Pœniteat quod se socios cœpisse alienos,
 Hos se missurum bellandi nomine ad illos,
 Jussurumque suis ut primo limine belli
 Destituant illos fugiendo, in terga regressi.
 Hos permansuros fugiendi obstante pudore,
 Sic omnes posse simul unæ morte perire.
 Exsultant Parthi capientes quod cupiebant,
 Et celeres adsunt ut vota maligna capescant.
 Hæc acuit nostros penitus nil tale caventes,
 Perat eis comites sibi proditione sodales.
 Non tamen associat saltem de civibus unum,
 Ne pateat cœptum pacto quocunque nefandum.
 Extra quæsiti subeunt ea castra manipuli,
 Indigenis ducibus concedere ad omnia jussi.
 Procedunt alacres consueta ad ludicra nostri,
 Occurrunt contra structis legionibus illi.
 Primo congressu penetrant media agmina Galli,
 Cædunt, prosternunt, via fit calcaribus et vi.
 Sed postquam infestis tenebrarunt obvia telis,
 Inque eadem versis referuntur prælia frenis :
 Ecce vident socios manifesta proditione
 Diffugere, et retro dare, nemine terga fugante.
 Tunc intellecta per signa patentia fraude,
 Mutuo adhortati, in manibusque animas posuere.
 Amplexi clypeos, stringunt animosius enses,
 Dant validos ictus in cominus atque sedentes.
 Norunt in manibus vitam consistere et armis,
 In pedibus vero stipendia mortis inermis. !
 Malunt nobiliter pugnando occumbere plagis
 Quam paganorum trucibus dare colla catenis.
 Non parcunt dextris, non parcunt denique telis,
 Nullus hic est jaculis levibus locus atque sagittis.
 Aspiciunt Parthi circum jaculando vagantes
 Pro tutela animæ nostros jam rite gerentes.
 Perpendunt quod erat, quia laus sibi nulla canatur,
 Si morientibus his ipsi quoque commoriantur,
 Vincere quod nequeunt, dimittunt aufugientes,
 Dimittuntque viros damnata luce feroces.

A Desperata salus sic est pugnando reducta,
 Ut spes nequitiae in nihilum stercusque reducta.

Balduinus recedere cogitat.

Egregius ductor fortes affatur amicos,
 De fovea mortis propria virtute reversos.
 Non bene barbaricis unquam permista catervis
 Agmina quæ fidei sunt enutrita trophæis,
 Esse sibi tutum comitatum linguere gentis,
 Quæ specie blanda propinet pocula mortis.
 Monstrari tamen hæc collectis fœdera turmis
 Ut nosci valeat, placeant si talia cunctis.
 Cum dicto factum celeratur concio tota
 Cogitur, et fit eis mox hæc quærimonia nota.
 Ob quæ sint missi se complevisse perorant,
 Tempus adesse sibi ut castra Antiochona revisant.

B Post hæc auxilia si poscant nec mereantur,
 Hoc sibi pro meritis fieri non diffiteantur.
 Propter opem nece tractata se pene periisse.
 His quod adhuc vivant se nullam gratiam habere,
 Per Christum et dextras restare superstite vita.
 Ergo recedere se melioraque quærere pacta.

Sed populus rege proditore perempto eum retinet.

His dictis onerant quæ deportanda fuerunt.
 Quæque gravi bello per se sua facta fuerunt.
 Dispositi in turmas dant agmina bellica retro,
 Et male mercato celerant abscedere regno.
 Protinus in tota fit lamentatio plebe.
 Ut pote quæ fuerat non hujus conscia culpæ
 Se miseros clamant, inopes, rationis egenos
 Et vice crudeli sine defensore relictos.

C Postquam dicta satis quæ dici digna fuerunt,
 Quæ dolor atque timor comites dicenda dederunt,
 Protinus in belli rationem quæstio surgit.
 Quæ sibi causa fugæ fervens quærimonia poscit.
 Ac primo tacitis gladium mortemque minantur,
 Ni responsa sibi veracia mox referantur.
 Nemo sponte luit peccata aliena silenter.
 Regem sic nostri memorant jussisse potenter.
 Tunc quæcunque mali illius commenta fuerunt,
 Et qua de causa concorditer edocuerunt.
 Nec mora fit celsam populi concursus ad aulam,
 Et cum rege agitant rationem judicalem.
 Non bene purganti fraudis crimenque resectum,
 Mox est purpurea caput a cervice resectum.

D Tunc oratores mox ad tentoria mittunt,
 Ut sibi consultum redeant, lacrymando reposcunt.
 Quamvis invitus ductor multa prece victus,
 Consilii causa est ad mœnia celsa reductus.
 Utque fuit primum portis murisque receptus,
 Omnis eum prope circumstat turma senatus.
 Omnes se purgant a crimine proditionis,
 Omnes deplorant mala pravæ suspicionis,
 Quæ sibi ductoris animum per cuncta benignum
 Abstulerat, cum nil foret a se pergere gestum.
 Omnes poscere se precibus lacrymisque profusis,
 Ne se dedecoret post hæc infamia turpis,
 Ne se destituat tutela suæ pietatis,
 Neu se mortiferis velit objectare periculis,
 Ejus primatum super omnia vellet anare,

Non indignetur secum regnando manere.
 Ille negat sese super illum præfore posse,
 Quo se contigerat urbem invitante petisse,
 Quod se purgarent satis illis gratiam habere,
 Illius porro consortia nolle tenere.
 Illi continuo monstrant quæ gesta fuissent,
 Quæ pro perfidiæ sibi crimine dona tulissent.
 Ostendunt caput, hocque sui dant pignus amoris,
 Quod fidei læsæ tulerat vindicta fidelis.
 Hinc votis vota jungunt, precibusque precata,
 Vimque parant, nisi flectatur sententia fixa
 Obstupuit ductor tanto se fœdere quæri
 In Dominum populi pro se hac feritate severi.
 Quid sit opus facto sociorum consulit agmen,
 Collaudant omnes oblatum scandere culmen.
 Ingreditur celsam cunctis lætantibus arcem,
 Jurisjurandi capit undique conditionem.
 In sua sic totam componit fœdera gentem,
 Defensamque regit propriis virtutibus urbem.

*Rex Babylonis dolosam ad Christianos Antiochiam
 obsidentes legationem mittit.*

His ita compositis, et, fama notificante,
 Nostros obsidio dum detinet urbis amœnæ,
 Altera ad heroas legatio de Babylonis
 Arcibus advenit non expers proditiōis.
 Hæc autem Babylon quæ nunc habitabilis exstat,
 Longe a Chaldaicæ Babylonis climate distat.
 Illa etenim versus aquilonem ducitur, ista
 Euronotum spectans transgreditur Memphitica regna.
 Alluit Euphrates illam torrentibus undis,
 Fertilis hanc Nilus nigris fecundat arenis.
 Illam post Nemrod fundamenta præjacentem,
 Inque polos turrim sustollere percipientem,
 Struxit Semiramis quadro latere æqua tenentem
 Perque latus quodque sex denaque millia habentem,
 Millia circuitus sic sexagena ferentem,
 Atque quaterna simul tota ambitione replentem.
 Undique coctilibus forma hæc circumdata muris,
 Atque gigantæis pedibus fuit alta ducentis.
 Et cum vicenis pariter spissata tricenis,
 Præterea portis tantum stridebat ahenis,
 In medio turrim gremio complexa superbam,
 Quam Scriptura refert gentem struxisse protervam,
 Cum post diluvium veniens orientis ab axe,
 Repperit hunc campum medio telluris apertæ.
 Cujus planitie mox delectata capaci,
 Hanc statuit turrim facere usque ad culmina cœli.
 Cumque evasisset jam millia ad usque quaterna,
 Atque foret totidem spatiosius undique lata.
 Hanc ita stultitiam, pietas divina recidit,
 Uniloquam linguam per multas extenuavit,
 Sic intermissa est operum præsumptio cassa,
 Non intellecta alterutrum currente loquela.
 Taliter exstructa viguit per tempora multa,
 Regibus ac populis compluribus imperiosa.
 Multa mala exercens, crudelia cuncta frequentans,
 Reges excæcans, proceres populosque catenans.
 Templâ Dei violans, sacra vasa per idola fœdans,
 Ignibus atque feris sanctorum corpora dedens,

- A** Donec sub Cyro Medos Persasque regente,
 Summo regna Deo sibi plurima subjiciente,
 Capta et destructa quod fecerat est quoque passâ.
 Prædans prædata, captivans exsiliata.
 Atque prophetarum juxta prædicta sacrorum,
 Monstrorum facta est habitatio multimodorum.]
 At postquam Cyrus Scythico fuit ense necatus,
 Filius ipsius Cambyses patrem imitatus,
 Quæ nunc incolitur Babylonem condidit, atque
 Judæos, Arabes sibi subdidit, Æthiopasque,
 Sic ex nunc et tunc Babylon Ægyptia regnat,
 Et circum circa famulantia regna coarctat.
 Hujus regnator nostris apud Antiochenam,
 Insignes misit legatos perfidus urbem.
 Horum primus erat qui tunc fuit alter ab illo,
B Vir bonus et prudens, non ingenioque maligno.
 Nescius ergo doli, neque conscius insidiarum.
 Simpliciter dixit sibi quod fuit imperitatum.
 Regem namque suum nostrorum gesta legentem
 Exposuit nostris multum mandare salutem.
 Urbem Hierusalem sibi nunc ditione subactam,
 Hujus causa istos tantum sumpsisse laborem.
 Velle aliquos sibi nostrorum properanter adesse
 Visu, colloquio, victu sibi participare :
 Si sibi vel ratio vel honestas religionis
 Suadeat ut faveat sua conversatio nostris.
 Jam fieri posse ut gentilia monstra refutet,
 Ut posito Christum diademate primus adoret.
 Tunc sibi Hierusalem fieri per cuncta patentem,
C Tunc sacrum tumulum, cunctum quoque cedere ho-
 [norem.
 Tunc palmeta suis insontes suggerere hastas,
 Inque Dei laudes habiles concedere spicas.
*Legationem regi mittunt Christiani. Legatos truncari
 rex jubet, sed eorum ductore repugnante, servantur*
 Exsultant nostri nihil hic hostile caventes,
 Sed nomen Domini hinc celebrari suspicientes.
 Ille etiam princeps aliorum mente benigna,
 Constat et hortatur, spondens fore prospera cuncta.
 Hos etenim incolumes deducere se fore certum,
 Rursus honorifice reduces dare pectore fixum
 Ergo inter primos bellorum laude potentes,
 Interque eximios insignia clara ferentes,
 Ductores vocitant, complures digniter ornant,
D Cunctis militiæ simul utilitatibus armant,
 Et cum legatis legatos pergere mandant.
 Dicere vel facere quæ sint se digna perorant.
 Quid multis opus est? sociali fœdere juncti,
 Nostri et non nostri subeunt navalia cuncti.
 Perque maris magni divortia plurima vecti,
 Tandem sunt propius Babylonica mœnia ducti,
 Princeps officii quosdam præmittere curat,
 Atque suo regi quæ gesserat ordine narrat.
 Ille dolos versans præceptum tale remandat,
 Ne lucente die Francos in mœnia ducat.
 Neve situs urbis cernens manus extera noscat,
 Sicque animos in se gens bellis aspera tollat.
 Ille dolum metuens paret, sed pectore tristi,
 Inducitque viros in mœnia nocte silenti.

Nec malus nos princeps patiens assistere coram,
 Omnes in quamdam deduci præcipit aulam.
 Iluc inclusos, et nusquam progredientes,
 Tempore non modico tenuit suspiria dantes.
 Jussit abundantem tamen illis affore victum,
 Sic celare volens infandi pectoris æstum.
 Tandem conductor quæstu pulsatus ab illis,
 Et graviter motus pro crimine suspicionis,
 Regnatorem adiit, quærit quæ causa sit ista,
 Quod se legatum Francorum accedere castra
 Jusserit, atque viros illinc deducere claros,
 Quos a conspectu proprio velit esse remotos.
 Si quid forte mali contradere cogitet illis,
 Non se posse pati consortia proditiōis :
 Sed conaturum toto discrimine vitæ,
 Ut sua procedat penitus legatio rite,
 Aut det magnificos coram se stare quirites,
 Et patria dignos illis concedat honores,
 Aut se de proprio donatos ac renitentes,
 Efficere ut repetant sociorum castra canentes.
 Talia per socios, illo monstrante, potentes,
 Obstupuit rector metuens offendere plures.
 Imperat acciri personas, colloquioque
 Participans illos, interprete sed mediante,
 Quærit de sociis qui sint, quæ nomina gestent,
 Quidve potestatis propria in regione retentent.
 Illi responsa digna et veracia reddunt,
 Et pavidæ menti crementa timoris inurunt,
 Ille, metum celans vultu fictoque renidens
 Et gestus, habitusque virum spectando pererrans,
 Sæadet ut armati campis potiantur apertis
 Et sua demonstrent quid Gallia possit in armis.
 Paretur; capiunt celeres insignia et acres,
 Scandentes in equos, geminas statuere cohortes
 Aspectus galeis, loricis corpora tecti,
 Ardentes clypeos et spicula lucida nacti,
 Aspera corripunt imitantem prælia Martem,
 Et variis monstrant patriam discursibus artem.
 Confligunt dociles relegi docilesque relinqui,
 Nunc procul absentes a se, nunc vero propinqui,
 Et nunc terga fugæ dantes, nunc versa fugantes
 Impediunt cursus concursibus, orbibus orbes
 Nunc velut infestis in mutua vulnera telis
 Itur; at in rerum sunt omnia tuta potitis.
 Spectant Nilicolæ, spectat rex ipse malignus,
 Atque hebetantur eis gelida formidine sensus.
 Sollicitis quia si gens talis Francigenarum,
 Hierusalem capta fines pervadat eorum,
 Nil fore virtuti quod eorum obsistere possit.

A Cum vehemens bellum quasi quidam ludus eis sit.
 Tunc sibi dissimilem post se loca summa tenentem
 Convocat, et gestit facere ex ratione furentem.
 Orat ut hos Francos, quos jussus duxerat ad se,
 Quos perpendebat, sensu sua cuncta uotasse.
 Ne reduces facti socios huc affore cunctos
 Procurent, sibi clam procuret decapitandos.
 Ille velut gladii per pectus acumine fixus,
 Pessima mandantem tali mox voce secutus :
 Quænam vesani compellat causa furoris,
 Ut sanctum nomen populis per sæcula cunctis
 Nomine sub pacis legatos evocet ad se,
 Quos mactare velit sub operta proditiōe.
 Nusquam tuta fides posthac, nil gentibus æquum,
 Hac si contingat fieri damnabile jussum.

B Pacis in hoc equidem se processisse ministrum,
 Nequitia nunquam consortem se fore vivum,
 Si sic complaceat quo Franci decapitentur,
 Cervix ante sua gladio grassante secetur.
 Sed perpendendum quocunque hæc fama volaret,
 Incurabiliter se infamia tanta notaret,
 Esse quidem damnum probitatis militiaeque,
 Si paucos istos contingeret oppetiisse.
 Sed tamen amissis inter tot millia paucis,
 Non multum Gallos sensuros debilitatis.
 Sed tamen immenso dolituros esse dolore,
 Atque in vindictam majore calere furore.
 Non jam gentilem legatio sumpta juvaret,
 Dum res facti hujus exempla sequenda probaret.
 Quin potius tales magno cumularet honore,

C Ditatosque opibus præmitteret in sua abire.

Talibus inflexus rationibus ille tyrannus
 Consilium mutat, sequitur quæ dictat amicus.
 Sic post immensum, miles, generose timorem
 In tua terga redis, claro duce fretus eodem.
 Ac per Jordanem redeuntes Hierusalemque
 Accipitis palmas, petitis loca sancta domosque.
 Omnia lustratis, pascentes lumina visu
 Discitis, ignoto referentes digna relatu.
 Et bonus ille comes non vobis defuit, usque
 Dum vos securos sociis dedit incolumesque.
 Sic igitur celeri repetentes castra recursu.
 Lætantes comites proprio fecere regressu.
 Sed quia jam textus capiendæ textitur urbis,
 Hoc melius referet libri textura sequentis.

D Nunc age, virtutem solitam, rex Christe, revela
 uam neque vis hominum tibi dant, nec plurima
 [tela.

LIBER QUARTUS.

Nunc age, Christe, tuis da sæpe datum Machabæis
 Divinum munus, tot millia vincat ut unus.
 Millia famosæ gentis cives gentis populosæ
 Urbis, Christe, fave, vim gentis comprime pravæ.

(84) Edit., suorum.

Turci consilium de tradenda civitate.
 Ergo Dei pietas per pondera tanta malorum
 Inspiciens animos non defecisse suorum,
 Inspirat cuidam Turco miserendo laborum (84),

Ut nostris urbem tradat, murumque decorum
 Turribus, et capiat pro munere culmen honorum.
 Ista diu secum vir versans, iudicat æquum
 Ut prius hæc pandat Boimundo; nec mora, mandat,
 Illi quanta paret, se nequidquam dubitaret,
 Præcipit ut capiat missum, dum res ea fiat,
 Neve parando moram producant, tempus et horam
 Hic designavit, sed in hoc dux participavit
 Consilic procerum; comitum pars maxima verum
 Missum ferre putat, dubitans pars altera nutat.
 Dicta nocte tamen Boimundus colligit agmen
 Pulchrius armatum, belli sudore probatum.
 Dux animo flagrat, divortia nota peragrat.
 Quisque pari voto suspirat pectore toto.
 Per tenebras dux capit iter, galeaque nitente
 Deposita silet, et graditur sub nocte silente.
 Est via militibus timidis, juga devia, valles,
 Quæque per obscuros lucebat semita calles,
 Ne male res caderet, ductor licet ipse timeret,
 Quod tamen angebat mentem frons (85) læta tege-
 [bat.
 Dat spem tardanti, tristemque serenat ovanti
 Vultu, virtutem stimulat, populoque salutem
 Hactenus optatam nunc innuit esse paratam.
 Utque locum votis multoque labore petitem
 Prospiciunt, hostemque vident vigilare peritum.
 Stant procul, et latebris tecti, noctisque tenebris
 Collucere faces spectant, arcusque minaces,
 Et discurrentes per propugnacula Turcos
 Purpureos cristis gladios versare coruscis.
 Qui loca mutantes commissa, vices variantes,
 Excubias noctis succederent, et faciebant,
 Militibus clamando. Quis est? nec adesse sciebant.
 Nec mora, dat dux magnanimus dignas duce voces,
 Instimulando viros verbis animosque feroces
 Pluribus optatum votis, satis invigilatum,
 « Tempus adest, proceres, Domini pietate paratum
 Tempus in hoc protracta fuit victoria sera,
 Perque novem menses Domini vindicta severa
 Nos castigavit; sed sunt prope gaudia vera.
 Ergo, viri fortes, forti persistite mente.
 Vosque citi juvenes, muros superate repente,
 Vincite sed celeres, pudeat vos vincere lente.
 Ille locus (monstratque locum), prius aggrediatur
 Vos ibi palma fidens vocat, et prius inde petatur.
 Dona manent omnes, sed non mea dona vocabo,
 Quod sibi quisque dabit victori nulla negabo.
 Sed moror, ite, viri, cum paucis hic ego stabo.
 Accelerate, boni proceres, ego tardius ibo.
 Si sit opus, pedes ipse prior certamen inibo. »
 Finierat, dubiusque silet dux, atque vagantur
 Per totam mentem quæcunque futura putantur
 Accelerant juvenes. Fulcherius imminet ante.
 Per tenebras legit ille vias gressu titubante.
 Illis temporibus radios ducente cometa,

A Præmonstrabatur regni mutatio læta.
 Astra polusque novo sunt obfuscata rubore,
 Cordaque sunt hominum nimio percussa timore,
 Traditur civitas.
 Noctis erat medium cum miles ad illa paratus,
 Constitit ad turrim, quam traditor ille beatus
 Servabat, stupuitque nimis de turre vocatus.
 Eia! clamabat Turcus, conscendite muros.
 Summa petat virtus, premat hostes jam ruituros,
 Sclarumque modo funes huc ferte plicatos.
 Movit eos tandem latitantes, sæpe rogatos.
 Denique calcata formidine, vi revocata,
 Vepribus extracti vix, vincentesque coacti
 Sese confortant, scalas ad mœnia portant,
 Dantque retro gressus iterum turpesque recessus.
 B Fructetis mersi referunt (86) ad tuta reversi,
 Et licet instaret Turcus, lux appropriaret,
 Nil tamen audebant, sed corda gelata stupebant.
 Increpat e muris vir vocibus agmina duris,
 Jamque recedebat nox, et Matuta (87) rubebat,
 Cum stans in medio reliquorum junior unus,
 Sic ait: Oblatum, juvenes, ne spernite munus.
 Surgite, primus ero. Parent, Fulcherius ille
 Natus Carnoti proceres præcedere mille
 Non timet, invictæ properans (88) ad mœnia villæ.
 Non hunc tardat onus clypei, sed ad ardua pronus
 Evolat arma gerens, scalæque viriliter hærens,
 Illum Veneticus sequitur, stupet hostis iniquus,
 Ut stetit (89) in muris Fulcherius, ecce necantur
 Fulmineo vigiles, et ad infima præcipitantur.
 C Exsultat victor, laniataque proterit ora.
 Corpora trunca cadunt, lacerantur membra decora.
 Aspirat fortuna viro, plebemque solutam
 Turbat, quæ requiem trahit inter pocula tutam.
 Evellit postes, turresque subintrat, et hostes
 Opprimit incautos, prospectus occupat altos,
 Tresque capit turres propria virtute Boellus.
 Hunc natura vocat tali cognomine tellus.
 Germanos hic forte tuos, bone traditor urbis,
 Sternit, quos pallet morientibus addere turbis,
 Et fratres geminos impellit arce supinos.
 Jamque viri fortes pendebant undique scalis.
 Nec dubitat quisquam niti per membra sodalis
 Ascensu superant muros, fastigia dextris
 Prensant, objiciunt clypeos ac tela sinistris.
 D Instaurant animos Turci, detrudere primos
 Frustra luctantur, trepidaque manu jaculantur
 Fratrum fata dolens Turcus, sed de nece nolens
 Sumere vindictam, pacemque resolvere fictam,
 Frena dat huic iræ, properat portas aperire.
 Educensque graves gemitus de pectore, claves
 Portæ porrexit Boimundo, duxque reflexit (90)
 Supplex ante virum corpus, vultumque severum.
 Diffugiunt miseri cives, ubi morte teneri
 Cuncta vident, telis sternuntur mœnia tota,

(85) Edit., mens et fraus.

(86) Edit., redeunt.

(87) Edit., matutina minus bene: est autem Matuta aurora.

(88) Edit., properare.

(89) Edit., stent.

(90) Edit., dux quoque flexit.

Et sunt de muris Parthi (91) rubra signa remota.

Albaque pro rubeis illic vexilla locantur.

Ad commune bonum sic agmina fida vocantur,

Clangoremque tubæ tulit ad tentoria ventus.

[(92) Impediuntur equi frenis, fremit arma juven-
[tus.]

Nec mora, prosiliunt de castris agmina densa,

Deseruere duces campis tentoria densa,

Dum sine lege ruunt, ex urbe viros fugientes

Excipiunt, terræque premunt hos sponte cadentes.

Sponte cadunt quibus exciderant cum corpore men-
[tes (93)]

Agmina per portas mox irrupere patentés,

Et pressere viri primorum terga sequentes.

Protinus invadunt urbem, dant vulnera multa,

Passim turba perit vino somnoque sepulta.

Signa canunt, matresque gemunt, est luctus ubi-
[que,

Perque vias omnes gentis cruor errat iniquæ.

Ore vomit cerebrum capitis compage soluta

Infans, et fœdant nutricem oscula muta (94).

Ad matres tendunt captivæ lumina natæ,

Lumina (namque manus rigido sunt fune ligatæ),

Flent hærentque senes; templis auro spoliatis,

Duraque percutiunt loca frontibus inveteratis.

Casianus neci datur.

Emicat ante volans Godefridus, inertia spernit

Corpora, quosque videt torquentes spicula sternit.

Loricæ clypeosque simul secat ense nitenti,

Territat instantes hoc, objicit hunc fugienti.

À nece vix gladium dux ipse potest inhibere,

Quosque mori nollet gladio multi periere.

Vulnere nam si quem parvo perstringere captat,

Hunc rapido mucrone manus, licet inscia, mactat.

Dum quæcunque suis suadet victoria læta,

Gens levis exsequitur, licitis miscens inhonesta,

Celavit pannis regem rex obsitus annis,

Victorumque manus sic evasit Casianus.

Non tamen est fatis ereptus, sed bene notus

Armenio cuidam fugiens et ab urbe remotus,

Perdidit annosis cinctum caput undique villis,

Atque reportatur cervix suspensa capillis.

Per vicos urbis caput applaudendo sequuntur,

Emenii (95) Turcique suo pro rege queruntur.

Urbi contiguus mons est, montisque cacumen,

Non leviter valet humanum comprehendere lumen,

Stat super hoc castrum, de quo patet Antiochena

Pulchra nimis regio, cum lux solet esse serena.

Illuc evadunt Persæ, nostrosque sagittis

Inde premunt, nec tota venit victoria mitis.

Cum legione sua Boimundus suscipit ictus

Illorum, petit hostis eum per mœnia victus.

Cumque super murum turrim dux fortis haberet.

Quæ munita parum castro vicinius hæret,

Incumbebat ei sævissima turba, resumptis

(91) Edit., *partim*.

(92) Illic versus desideratur in editis.

(93) Edit., *Hos non sponte cadunt quibus et cum*
[corpore mentes.

A Viribus, ammentant Arabes de culmine montis

Ast alii conantur eum depellere contis,

Perque globos densant cuneos, et culmina prensant.

Prælia committunt, vix primi spicula mittunt

Assimilanda nivî, calcantque cadavera vivi.

Dux equitesque ducis consistunt, et morientes

Turribus evolvunt, civesque necant subeuntes.

Nunc instant sude, nunc saxo, per tela ruentes

Hos fugiunt, hos dejiciunt, dux summa tenentes

Amputat ense manus, clypeoque sonante furentes

Sustinet, hortatur proceres, telis oneratur.

Dum certant acies, jaculum femori ducis hæsit,

Atque virile femur graviter vulnus leve læsit.

Dux igitur reprimens fugientis sanguinis undam,

Deseruit primam turrim, petiitque secundam.

B Utque sui videre ducis procumbere mentem,

Apulus et Calaber fugiunt victam modo gentem.

Sed tamen amissa vir solus in arce remansit,

Cujus honesta satis Boimundus funera planxit.

Hostibus hic mediis ubi se videt esse relictum,

Exagitans clypeum circum sua tempora pietum,

Territat instantes turbas sub turre vagantes,

Obruit elapsis de summo culmine saxis,

Mille manus lassat, manus una viros sude quassat (96),

Frustaque cæmenti decrustans ungue trementi,

Stantibus infligit, ferro cava tempora figit.

Hunc sub pace vocant cives, succurrit at isti

Quam pulchrum sit marte mori pro nomine Christi.

Jamque superficiem clypei densaverat hostis

C Missilibus; jacet orbis iners, pondus grave costis

Protinus haud timide sese super agmina jecit.

Tormentumque novum proprio de corpore fecit,

Et fractus fregit multos. Hæc Apulus egit.

Sed quis id expediat verbis? quæ lingua notare

Funera tot poterit, tot captivos numerare?

Nec turbare quidem queat amplificatio verum;

Sufficiat mihi summa sequi vestigia rerum.

Exercitus Christianus urbem ingreditur.

Urbs antiqua, potens, Petri cathedra decorata,

Ecclesiæ sedes post Romam jure vocata,

Urbibus innumeris urbs assidue dominata,

Muris, delubris, felix, jucunda, salubris,

D Ignorantis erat populi demersa tenebris.

Inde sed erupit, nova facta, magisque celebris,

Vestes gemmatas, auroque domos laqueatas

Agmen habet nostrum, peregrinum possidet ostrum

Urbis et unius explevit copia gentes,

Pauperibusque nihil possunt auferre potentes.

Servus in hac servos habet urbe, cliensque clientes.

Illam luce Jovis tuus intrat, Christe, satelles;

Sed castellanos nequit exsuperare rebelles.

Ergo die tota pugnat, noctique laborem

Continuat, nullumque capit sub nocte soporem.

(94) Edit., *sordida sputa*.

(95) Edit., *Armeni*.

(96) Edit., *unaque viros sude quassat*.

*Corbana militiæ princeps cum Persarum exercitu
contra Antiochiam tendit.*

Ast ubi mane datur, Venerisque dies reseratur,
Stans eques in muris, dum sustentatur ab hasta,
Sortitusque locum, loca lustrat lumine vasta,
Pulveris obscuram prospexit in aere nubem.
Tristia mox reliquam vocat ad spectacula pubem.
Suspensis animis per propugnacula stabant,
Diversique viri, diversa videre putabant.
Appropiare quidem Turcos (97) pars vaticinatur,
Pars Bysantinos fore credit quos speculatur.
Ardentes clypeos sol lumine percutiebat,
Paulatimque frequens exercitus adveniebat.
Consedere tamen procul, exspectando sequentes
Corbana militiæ princeps, reliquique potentes.
Sed quidam Persæ jam mœnia spe capientes,
Urbis in aspectu campos petiere patentes,
Diversisque modis gaudent ibi luxuriare,
Turpia non cessant speculantibus (98), improperare.
Spumantes per gramen equos dimittere certant,
Nudatos enses jaciunt, iterumque receptant.
Exululant, passim volitant, clausisque minantur,
Telaque per vacuas auras temere jaculantur.
Tutius esse putant nostri loca certa fovere
Quam casus incerta sequi bellumque movere.
Sed cum jam Turci remearent vociferantes,
De Barnavilla sequitur Rogerus ovantes
Cum tribus armatis, quos postquam gens remo-

[rata (99)

Respexit, facit insidias sub rupe cavata.
Dumque lacescentes aliquos nostri sequerentur,
E latebris fures saliunt nostrique (100) tenentur
Inclusi, versique stupent, animisque receptis,
Vallantes penetrant, clypeis ad terga rejectis.
Ut sit ubi canibus post cervi crura solutis,
Hi pedibus prædam, portum petit ille salutis
His alas addit spes, fit celer ille timore,
Mox voti compos cervus canis exit ab ore.
Nos (101) ita Parthus agit præceps, in verbera pen-

[dens.

Sic fugit ista cohors, ad vitæ præmia tendens.
Instigat socios Rogerus, et excipit ictus.
Nunc tardare facit probitas et conscia virtus.
Telorum silvam vix sustinet horrida parma.
Labentem sustentat equum, tinguit cruor arma
Oppressis fortuna nocet. Jam deficiebant.
Instantes, Rogere, tui jam tuta tenebant,
Cum te præcipitat sonipes male præcipitatus,
Nec relevaris equi revoluti mole gravatus.
Qui non parcebas hosti, fœdaris in alto
Vulnere, nec voluit Turcus tibi parcere capto?
Æstuat in muris confusa pudore juvenus,
Dum premitur jaculis vir fortis ab hoste retentus.
Avertunt oculos proceres qui prospiciebant,
Cum per saxa canes insignia membra trahebant,

(97) Edit., *muros*

(98) Edit., *spectantibus.*

(99) Edit., *memorata.*

(100) Edit., *juvenesque.*

A Raptatoque viro subito caput amputat ensis.
Tunc vero resonant clamoribus agmina densis.
Parthus ovat, digitis premit caput ille cruentum,
[(102) Præfigensque sudi madefactum sanguine
[mentum,
Ora refert ad castra nigro rorantia tabo,
Urbis ad eventus nunc ingenium revocabo.

Turci Antiochiam impugnant.

Urbi quaque die Turci sua castra propinquant,
Marte minis clausis, suadent ut adepta relinquunt.
Et castrum plures ex illis ingrediuntur,
Intus et exterius ita nostros aggrediuntur
Non igitur positis telis manus ulla vacabat,
Nec galea quisquam pressum caput exonerabat.
Nocte cubant tecti clypeis in pulvere vili,
B Membraque deficiunt ipso cruciata cubili.
Urbis turbabat loca discursus jaculorum.
Turres inde rigent, hirsutaque tecta domorum,
Se quoque gentiles in aperta pericula mittunt,
Et prope decertant gladiis, arcusque remittunt
Hostes, et nostri modicum discrimen habebant.
Omnes quaque die sub castro conveniebant.
Jamque opibus minimis a pluribus attenuatis,
Vix aliquid victus restabat in urbe beatis.

Civitas fame cruciatur.

Ergo fames crudelis adest, crudelior omni
Peste, viri vigilant, fugiunt jejunia somni.
Deformat macies vultus, nigriora sepulchris
Ossibus ossa micant, apparent viscera multis.
Vulgus iners herbas dubias lethumque mixtas
C Vellit, et in duro luctantur cespite dentes,
Frondibus hi gaudent arbusta suis spoliare,
Illi more feræ radices, prata vorare.
Multa quidem comedunt hominum non coguita
[mensis.

Arida facta manus vix pondera sustinet ensi
O referenda Deo virtus, circumdata peste
Nostra cohors saturo jejunam timetur ab hoste.
Res nova! crus asini libris tribus appretiat
Quique dedit pretium, non prodigus inde putatur.
Ora movent pueri, matresque vocant morientes,
Aera pro solitis epulis aurasque terentes (103).
Cursor equus quem vix nuper carcer retinebat,
Nunc avido morsu vacuum præsepe petebat,
D Et tandem posita feritate, furore remoto,
Labitur infelix singultans corpore toto.
Devorat hunc etiam præstans virtute juvenus,
Et cibus iste placet populis caro licet emptus.
Dum pereunt, dum qui poterat persistere fortis,
Vivit, si vivit quisquam sub imagine mortis
Vir quidam data nocte sibi solatia sancta
In commune refert. Fidei fiducia tanta est,
Ille refert palmam nostris post quinque paratam
Esse dies, hilaratque viros plebemque vocatam
Præterea mentes nostrorum lætificavit

(101) Edit., *hos.*

(102) Hic versus deest in editis

(103) Edit., *tenentes.*

Lancea quæ Domini latus innocuum penetravit.

Petrus Eremita Corbanam ducem convenit.

Post hæc congressum castellanis vetuere :

At murum nostri gentilibus opposuere.

Pluribus exemplis, ubi spes est reddita vitæ,

Tertio jejulant omnes sicut Ninivitæ.

Tunc Eremita ducem Turcorum Petrus adivit.

Corbana dux sublimis equo se forte ferebat

Ad portum, lasciva cohors utrinque fremebat,

Cum subito Petrus turbam subit impredientem.

Nec timuit quemdam Turcum sibi præcipientem,

Et caput inflectat, vultumque potentis (104) adoret,

Pectore sic placido demissa voce peroret,

Dum negat hic homini deitatis reddere cultum,

Illius incurvat gentilis dextera vultum,

Illius a stolidis bona deridetur honestas,

Sed tamen est illi fandi concessa facultas.

Petri oratio ad Corbanam.

« Maxime dux, vir parvus (105) ait, nos non aliena

Quærimus; ad nostros urbs pertinet Antiochena.

Cur igitur nos a propria vis pellere sede?

Si censura movet te juris, ab urbe recede;

Aut si credere vis, erroris lege remota,

Sit regno transcripta tuo Romania tota,

Fies rex Syriæ, rex istius regionis,

Tuque potens multum multis onerabere donis.

At si mente sedet pugnandi tanta voluntas,

Si mavis spectare manus ad prælia junctas,

In paribus sortem reliquorum præcipe poni.

Quique pari bello cedent, cedant regioni,

Pugnent cum totidem triginta sive viginti,

Discedant, si sorte valent discedere victi. »

Dixit. Ad hæc ensem quatiens dux Corbana nudum :

« Tunc putas (106) impune mihi talem dare ludum?

Hoc gladio caput amittes, truncabitur isto

Gens quæ nescio cui studet obsequium dare Christo. »

Discedit Petrus dictis commotus acerbis.

Arma parant proceres auditis ordine verbis.

Illa nocte patres vigilant, errata fatentur,

Turba gemens aras tenet, ecclesiæque replentur.

Luce data ter tres de tota gente statutæ

Sunt acies, propriumque ducem sunt quæque se-
[cutæ.

Quas habeant in fronte manus, ibi disposuere,

Quos medio, vel quos cupiant extrema tenere.

Christiani cum Turcis pugnare se disponunt.

Podiensis episcopi exhortatio ad exercitum.

Sistitur Hugo prior, medium robur tenere

Magnanimi septem, Boimundo deseruere

Ultima, custodes per muros instituere (107).

Hic ducis officium præsul Podiensis habebat,

Et populos (108) ægri Raymundi rite regebat.

Lancea sancta Dei prævecta viros animabat,

Membræque pontificis lucens lorica gravabat.

Hic populi voces, ubi voce manuque repressit.

A Dixit, eo silente, solo gens prona silescit (109),

« Rebus in extremis vires effundite totas.

O proceres, renovate manus Turcis bene notas.

Ite per ignavos, gladiis dirumpite gentes,

Quas primi jactus exarmant deficientes.

Mittet in auxilium Deus angelicam legionem;

Opprimet (110) hunc populum velut oppressit Pha-
[raonem.

O quanto rapitur gens insensata furore!

Hæc emit infernum proprio malesana cruore.

Denique lucratur pœnam, caro his cruciatur,

Atque per hanc mortem sine fine meretur.

At nobis sit sive pati postrema necesse,

Sive Deus superet gentiles, quod precor esse,

Exitus est felix, orietur morte corona,

B Militibus diversa dabit victoria dona.

Vincetis; virtutis erit vestræ monumentum.

Parthorum cædes jam conspicio morientium.

Ne dubitate, suos pugiles Deus haud patietur

Plura pati quam ferre queant, ut glorificetur

Lætitiæ stimulis agitari sentio gentem.

Supportate, viri, me gaudia vestra trahentem.

Sint rata, Christe, precor, nostris gratissima vota,

Ut vincamus. — Amen, » respondit gens rece-
[mota.

Interea mandat dux Persarum Boimundo

Primo suos equites dici, nostrosque secundo.

Nomen et a reliqua jubet, hoc abradere gente

Neve decus mundi mittatur in arma repente,

C Præcaveant, numeroque pari pugnetur utrinque.

Tunc ita legatum dux increpat, ista relinque.

Desine vana loqui, nos ad majora vocamur.

Vincamus simul, o comites, simul aut moriamur.

Respexitque suos comites, bona vel mala vere

Proveniunt sanctis, nihil interea timere

Nostri, sed portas ingressi distribuere

Per loca certa viros, dum tutus ab urbe recessit

Nuntius, ita Deus tua dispensatio gessit

Presbyteri tures rara (111) cinxere corona,

Illorum jacet in muris pars maxima prona,

Ornatique stolis quas sumunt tempore missæ,

Altius hi psallunt, hi flent, orantque remisse.

Turci fugantur.

D Ut sonuere tubæ, populos prior Hugo feroces

Invadit, solitas emittunt undique voces.

Francorumque cohors longo distenta recessu,

In seriem conjuncta pari petit agmina gressu.

Stant infra jactum teli, totoque vigore

Inflectunt arcus Turci nervo meliore

Intensos, stridendo volant per inane sagittæ.

Lastat eis oblita brevis gens Gallica vitæ.

Paulatim dant pressa retro vestigia Parthi,

Vicinoque timent dextras committere Marti.

Soicula Turcorum divertit ab agmine ventus.

(104) Al. *patentis*.

(105) Edit., *me parvus*.

(106) Edit., *tunc putas*.

(107) Edit., *constituere*.

(108) Populus.

(109) Edit., *silebat*.

(110) Edit., *opprimat*.

(111) Edit., *muros parva*.

Boimundum circumaant. In crī pugna. Victoria cedit A Cumque Drogone Thomas, et bellipotens Clarebal-
Christianis. [dus,

Evrardus de Pusiaco fervensque juvenus,
In bello quærunt bellum, gladiosque levaban
Percussi, quos percuterent non inveniebant.
Nuntius ecce celer venit a Boimundo,
Qui dum pauca refert, sua præter radit arundo
Tempora sed tantum hæc, inquit, Boimundus utrin-

[que
Hostibus urgetur, fugitivos, Hugo, relinque.

Conversis mox Hugo suis, Arabes speculatur
Hastatos circa Boimundum. Tunc ita fatur.
Quod juvenes optastis adest, huc ferreus hastis
Horret ager, vertamur ad hos incumbere vastis
Viribus. Ergo manus jungunt comes et Boimundus.
Hic etiam dux ille ducum stabat Godefridus.
At contra tendunt Arabes, regesque potentes,
Et rex Damasci Lucas, illicque furentes
Stant pro amici duo; namque duos sic turba vocabat.
Dux Boimundus adhuc, Godefridus, et ipse voca-

[bat (112)
Bellum primus init magnus frenumque furenti
Laxat equo, cuidamque viros in marte moventi
Hasta disruptit guttur, vitamque loquenti
Abstulit, et voces hastilis lancea lenti
Frangitur, ille gemens petit ore solum morienti.
Concurrunt Arabes et Francigenæ violenter.
Pugna gravis surgit, jaculis obtexitur æther.
Hic Balgentiacus Odo primus ubique ruebat,
Vexillum tenens, se non retinere valebat.
Cum degustasset latus huic non visa sagitta,
Stridula signiferum privavit lancea vita.
Lapsus at ille cadens, humectat sanguine signum,
Et quo conciderat traxit de vulnere lignum.
Mox succedit ei, signumque levat Boemensis (113)
Willelmus, juvenique viam fecit suus ensis.

Non procul hic ibat nostrorum parva caterva,
Quos nimis urgebat Turcorum turba proterva,
Turbaque fraude nocens ipsos per gramina sparsit.
Quos aluit ventus, et sic ager aridus arsit.
Ardor at ille dedit fumum tenebrasque creavit,
Perque cavam nubem campo trahit hostis in æquo,
Atque negat pedites ter centum vulnere cæco.
Tunc cum Pagano Belvacensis Rainaldus,

Et reliqui subiti se mortibus eripuerē,
Et rapido cursu belli robur petiere (114).
Fortis ut ista cohors se magno junxit Hugoni,
Immenso veluti cedunt armenta leoni,
Sic Arabes illis, vertuntur scuta rejecta.
Vicisti, Deus omnipotens, clamat Godefridus,
Instat in patria, primusque volat Boimundus
Corrigiis agit hostis equo, insibilat æther.
Pulvis ad astra volat morientium sanguine teter,
Contigerant collem quemdam populi fugientes.
Tunc Parthi latus in lævum sese replicantes
Post longam restare fugam fortes voluere,
Arcu converso nostros iterum petiere.
B Impiger ergo senex Geraldus de Melione,
Tempore qui fuerat longa æger in obsidione,
Sicut inermis erat, medios irrumpit in hostes,
Et meruit pulchram mortem confessus. In hostes
De nostris aliqui tribus invasere diebus.
Sed tantis non sufficet mea pagina rebus,
Quinque camelorum capiunt et millia dena.
Pluribus inveniunt spoliis tentoria plena.
De Turcis equites decies sunt mille necati
Cum totidem, pedites miseri non sunt numerati.
Præterea qui castellum civile tenebant,
Castellum nostris reddunt, quia mira videbant.
Regius inter eos juvenis de Perside natus
Est cum ter centum sacro de fonte levatus.
C Deleo de nostro de qualicumque libello
Hos quos non puduit sese subducere bello,
Hæc miseranda cohors velut ad vomitum revocata
Prætulit exsilium patriæ, mundo sociata.
Prætereo nostros quare timuere juvare
Consilio Stephani Constantinopolitani.
Prima cohors, primique duces, loca prima tuetur.
Vulgus inerme tenet medium, murique replentur.
Tunc regalis Hugo, qui Magnus jure vocatur,
Nomen dote replens, communi voce rogatur,
Ut Constantinam petat urbem nomine dictam,
Induperatori regionem reddere victam
Cura fuit; lex, jura, fides data, pignora, pactum.
Vox populi mistæque preces misere coactum.

LIBER QUINTUS.

Raimundus Piletus duo castra capit. Marram urbem D
aggredienti resistunt acriter Turci.

Ast alii proceres voto jam mente propinqui
Utiliter statuunt ad tempus bella relinqui
Æstus enim populos siccataque terra gravaret
Ureret æstus eos, potum dare terra negaret.
Est igitur requies lassorum reddita membris,
Dimittenda brevi sub prima luce novembris

(112) Edit., *vacabat.*
(113) Edit., *Beniensis.*

Turba partita, loca sunt diversa petita
Et quisquis lucro gaudebat, in urbe manebat.
Obsequiis erat hic studiosus, et æra merebat.
Ex illis plures Raimundus miles alebat,
Quem cognomento Piletum gens nostra vocabat.
Otia cum multis hic non ignava secutus
Providet, ut nequeat gentilis vivere tutus.
Ergo duas urbes pertransit, et a Talamana

(114) Hactenus editi.

Improvius adest; hoc castrum gens Suriana
 Servabat, quæ sponte viros recipit bene sana.
 Itur ad quoddam castrum, sed turba profana
 Obstilit, hinc nostris intorquens spicula vana.
 Sed tamen hoc Domini manus obruit, et peregrini
 Illic gentiles sunt ad baptismum vocati,
 Quique rejecerunt illud perire necati,
 Captivatur ibi puer, et quicumque senescit
 Occidit, ignotis breve regnum parcere nescit.
 Hostibus eversis, auro spoliis onerati
 Ad castrum redeunt qui jam fuerant donati.
 Nec requie contenta diu, virtus animosa
 Hostis ad interitum manet assidue studiosa.
 Gentilisque legens vestigia sparsa per orbem,
 Aggreditur Marram plenam gentilibus urbem.
 Duxerat in Marram, duce fama, turba remota
 Urbis Aleph Roboam rex, et vicinia tota,
 Gens ea non humili terrore repressa decenter
 Disposuit bellum, ruit in nostros violenter.
 Ferrea silva cadit passim, campumque cruentum
 Asperat, astra petit fragor et gemit morientum.
 Concurrunt per mane sudes, hi spicula jactant,
 Illi protendant hastas, iterumque receptant.
 Fortius incursant, ipsisque cadavera portis
 Affigunt nostri, jam stabat in aggere fortis
 Miles, inundabant fossæ, cum forte retortis
 Vertitur agmen equis, quam perfida gratia fortis
 Christicolæ dant terga retro, formidine mortis
 Turbat eos inimica cohors agitata furore.
 Tinnitum clypei reddunt, galeæque sonoræ,
 Obtenebrant oculos lapsus de cortice coni,
 Loricæ odiunt juvenes ad verbera proni.
 Scindit labra sitis, non sufficit umbo sagittis.
 Ut Raymundus eos vidit rarecere, primus,
 Respirate, viri, clamat, quo, pro pudor! imus?
 Taliter a trepido cursu proba gens revocata
 Gentiles agit ad muros, simul agglomerata.
 Sed non vertuntur Suriani deficientes
 Nec socios vivere suos, sitis impatientes
 Aeris illa sui gens emollita tepore,
 Non est marte, sed est martis superata calore.

• *Christiani fugantur.*

Ut dare terga vident nostrorum castra secutos
 Turci, Christicolæ jam magna parte munitos
 Invadunt, dat eis vires animosque sequendi
 Gens fugitiva, monet timidos fortuna nocendi.
 Ordine non habito fugit agmen Christicolarum,
 Non expectata revocantum voce tubarum.
 Segnius haud fugiunt equites peditumque caterva,
 Quam fugit ante canes latrantes territa cerva.
 Sternitur heu felix populus per opaca viarum,
 Expositusque Jovi, fit martyr et esca ferarum.
 Exspirant animas multi, nec meus edet
 Versus, vix equidem recolo quæ dicere tædet.
 Ad castrum rediit Raymundus, et jure quieta
 Perfruitur requie, cum gente dolore repleta
 Hic aliquid tempus exegit, ad omne paratus
 Utile vir fortis, per multa pericla probatus.
 Interca nimius dolor accidit Antiochenis.

A Urbis enim rector, moderatus ad omnia, lenis
 Præsul obit, patremque suum dolet urbs obiisse,
 Hanc, cum capta fuit, non credo magis doluisse.

*Episcopus Podiensis moritur. Albariam cepit comes
 S. Ægidii.*

Dum calet Augusti dictus de nomine mensis
 Non sibi, sed populo præsul moritur Podiensis
 Pro Petro tracto de carcere dum tibi, Christe,
 Urbs canit, est tractus de carcere corporis iste,
 Quaque die recolunt solventem vincula Petrum,
 Illa luce viri deploravere feretrum.

Post nimios luctus, post infortunia plura,
 Stans comes Ægidii Sancti per tempora dura
 Ivit ad Albariam, quam multo milite cingens
 Cepit, et huic urbi murus non profuit ingens.

B Ensibus hic incurva senum sunt colla resecta,
 Nec minus infantum rumpuntur tempora grata
 Nec vetulas reverenda juvat rugosaque Persis,
 Nec facies prodest non lædi digna puellis,
 Nec simplex via mortis erat, quia mille necantur.
 Mille modis, meritique hominum merito lacerantur.
 Albaria, sic ad Domini cultum revocata
 Præficitur præsul vitæ persona probatæ.
 Jamque vocabat hiems proceres, nova bella mo-

[vençii

Tempus erat, cœpitque, dabat spem perficiendi.

Omnibus hinc sanctis dum festum fit generale

Congregat absentes, edictum spirituale,

Jam varius populus confluit in Antiochea

Moenia, quam varii pisces in retia plena

C Dissimilique placet similis sententia genti.

Jerusalem loca sancta vident animo cupienti.

Vis securæ virum, jubet ipsos esse paratos,

Deque suis abolent animis conjugia natos,

Orbis ad ignotos tractus jam mente feruntur

Parthorumque pedes jam martis amore sequuntur.

Christiani Marram obsident.

Conveniens comites dux interea Boimundus

Pactam quærit ab his urbem, negat hoc Raymun-
 [dus.

Regis adventum Constantinopolitani

Exspectare jubet, munitque domum Casiani.

Sic duce turbato, comes impatiens Rugiosam

Transit, et Albariam, Marramque petit populosam

D Ne dolor irati ducis ad communia damna

Forte redundaret, procerum discretio magna

Consulit hunc, mens alta viri multa prece mota

Præposuit voto privato publica vota.

Protinus educens acies populi modo moesti

Ad Marram properat respectu victus honesti.

Lex Domini specialis erat, cum signa replerunt.

Urbis circuitus, et castra duces posuerunt.

Externos homines ubi vidit gens stupefacta,

Quis referet quanta fuerit formidine tacta?

Omnis in urbe locus, feroce properante tumultu

Discurrunt matres, timidæque nurus sine cultu,

Hostes plus justo fore rumor publicus edit,

Compluresque timor, nec mens sua lumina credit.

Si quisquis somnum recipit, somno cruciatur.

Vexat, et insomnem res vana, diemque minatur.
 Stant ad opus servile duces cum gente minore,
 Nec pudor est servire, carent extrema pudore.
 Exiit ut Phœbus terra caligine nigra,
 Surgit nostra cohors sub pigro tempore pigra,
 Excitique probi juvenes clangore tubarum,
 Corporis immemores, haud immemores animarum,
 Ad Martem properant, jam circumfusus adaptat
 Nervo pila pedes, jam lætus ad ardua jactat,
 Jactant saxa, faces flammæ per inane ferentes,
 Quas hæerere volunt ad culmina suspicientes.
 Desudant alii fossas implere patentes.
 Per prærupta ruunt equites transcurrere montes.
 Non sunt horror equos in frena retro redeuntes.
 Jamque cava latitans testudine, firma cavabat
 Mœnia lecta cohors, jam scalas turba levabat,
 Cum subito coeunt Arabes, gravibusque lacertis
 Saxa rotant, et vulneribus dant proxima certis.
 Ac veluti nimbos cum torquet hiems odiosa,
 Aera grando secat, vis austri sævit aquosa,
 Imbribus insultant crepitantia tecta domorum,
 Verberat unda sequens fugientia terga virorum,
 Sic miseri quibus una salus inimica saluti,
 Pellere tela, sudes jaciunt, clypeique muniti
 Dant crepitum, fugiunt equites sub eis maletuti,
 Ut tradet ex equo Raimundus bella parari,
 Altum de lignis castrum jubet ædificari.
 Illud montis habens instar, trabibus fit acernis.
 Hujus ductores imis latuere cavernis.
 In summo venator erat, cornuque strepebat
 Ebrardus, delecta cohors in fronte fremebat.
 Ergo viri pedibusque suis, pedibusque rotarum
 Adnixi, licet impediunt loca stricta viarum,
 Adjungunt altæ turri castrum magis altum,
 Atque parant super attonitos subito dare saltum.
 Tunc et ab urbanis fit machina, quæ jaciebat
 Immensos lapides, et castrum concutiebat,
 Græcorum piccos ignes rotat insuper illa,
 Et volat ante viros fetens et nigra favilla.
 Servat in igne suos divina potentia servos,
 Et dedit ardores non posse nocere nocivos.
 Murorum jaciunt per propugnacula fortes
 Christicolæ, castrique cadunt de culmine mortes.
 Pislerio de monte furit Willelmus ibidem,
 Robora, saxa, sudes, certatim mittit et idem.
 Oppositus tædis rubet, et lustratur ab igne.
 Hujus ego nequeo virtutes dicere digne.
 Illis non retinet frangendis congrua muris
 Machina, sed gaudet, gaudet patientia duris.
 Non retro mollitus vitæ dulcedine cedit,
 Nec, quamvis decuisset ibi fugisse, recedit.
 Hos necat, hos quassat, se circuit, arma repellit,
 Nunc muros, nunc scuta ferit, nunc spicula vellit.
 Nunc procul a castro, nunc adjuncta procul arce
 Turba sacerdotum clamabat: Rex pie, parce.
 Parce, Deus, metuatque tuum gentilis ovile.
 Qui Christi nomen conatur reddere vile.
 Si quis forte parat compagem solvere muri,
 Illius excussa damnatur dextra securi.

A Hæc indignatus vir de la Turre vocatus
 Gulferius, pulchri quod diu facinus meditatus,
 Turbidus arripuit erectæ robora scalæ,
 Quam vix sustinerant humeris sudantibus alæ,
 Perque gradus trahit, ipse suis sua membra lacer
 [tis.
 Nunc sequitur quem ducit ad hoc manus Omni-
 [potentis;
 Quippe modum nostræ transcendunt talia mentis.
 Sed dum turba frequens firmat gressus per inane,
 Scalam frangit onus, gentisque repulsa profana.
 At vir prædictus tollendus ad astra favore,
 Quo se jam tulerat virtute gravique labore,
 Inter eos quos vix potuit conducere sursum,
 Eminent; utque canes depascunt morsibus ursum,
 B Cui plebs incumbens præcluserit iter fugiendi,
 Sic non æqua manus premit hunc, populique pre
 [mendi.
 Ille per instantes fertur adculo (sic) venienti
 Opponit clypeum, socio tutela sequenti
 Nunc prior est, nunc posterior, similis fugienti.
 Nunc propriis telis populo nocet ille stupenti,
 Nunc gladios, nunc pila fugit, nunc mille molaes.
 Jam fumant artus, jam spumant sanguine nares.
 Contra tot pestes manet unus integra vita,
 Missilibus, jaculis, sude, fustibus, ense petita,
 Dum quantum deprensa potest gens, turba resistit,
 Fida cohors iterum scalas ad mœnia sistit.
 Mox oblita sui, sed non oblita suorum,
 C Conscendit muros properans ad opem sociorum.
 Nec mora, per turrets sonitu concurritur orto,
 Non riget hic arcus contentus fune retorto.
 Res agitur gladiis; de mœnibus ordine fixa
 Saxa trahunt, murisque suis mors frangitur ipsa.
 Terga dedere prius nostri, numeroque furentum
 Cesserunt, pressitque sonum gemitus morientum.
 Ad terram missi plerique necem fugiebant,
 Quam tamen ad terram confracti comperiebant.
 Solvitur interea murus, cui se nostra juvenis
 Castro tecta subit, solida nec rupe retentus
 Est eques, ingrediens arcana foramine stricta
 Gens repit, tuba signa dedit tristissima victo,
 Ut videre suis hostes in mœnibus isti,
 Qui super astabant, nec eis jam posse resisti,
 B Per muros rapuere fugam, clypeisque rejectis,
 Merguntur subito diversis agmina tectis.
 Pars solo terrore perit, plebique cadenti
 Mors ignava venit, non ense vocata rubenti,
 Maxima turba perit venientum turbine pulsa,
 Muris fixa rubent miserorum membra revulsa.
 Urbis ad excelsas turres ita dum properatur,
 Diversis mors una modis hos depopulatur.
 Vesper erat nostris minus illo tempore gratus,
 Paganisque dedit latebras nimium properatus,
 Noctem pro lucro pœnas in luce daturus,
 Cinis habet, multoque rubet jam sanguine murus.
 Et dum læta cohors urbem sine vindice vastat,
 Ad miseras turres gentilis pallidus æstans,
 Tunc monuit Boimundus eos interpretis ore,

Ut sua lenirent mala consilio meliore,
 Et subeant turrem quæ præsidet ardua portæ,
 Hos equidem teget in misera sua dextera morte.
 Victorem victumque facit nox irrequietum.
 Victa rapit victor, videt hic accurrere lethum.
 Jamque diem luctusque novos aurora vocabat,
 Vicinæ morti se civis in urbe parabat.
 Christicolæ stringunt enses, et tecta cruentis
 Corporibus complent, populique cruore cadentis.
 Hic etiam virtutis opus gladiis iniere,
 Corpore qui tenui vires modicas habuere.
 Dantque senes decollandis pœnam graviolem
 Quam juvenes; producit enim vis parva dolorem.
 Et veluti minimum potuissent esse nocere
 Tempora quorundam laqueis sic implicuere.
 Ut laqueum baculus constringat, et interiora
 Perforet ossa rigens funis, cruor impleat intra,
 Tunc educta suis exstabant orbibus horum
 Lumina, foedabat sanies barbas miserorum.
 Talia fingebat auri sitis effodiendi.
 Nam quid non suadet amor immoderatus habendi?
 Viscera morte gravi jam frigida dextra cruenta
 Scindit, et ex ipsis manus haurit avara talenta.
 Ast alios servare duceis quos cura volebat,
 Irrevocabile vulgus ad impia fata trahebat.
 Ima senes erebi repetunt, venduntur ephēbi.
 Detinuit nostros in sinibus his mora mensis.
 Mortuus interea præsul fuit hic Oriensis.
 Nostra cohors paucis consumsit multa diebus:
 Nescit enim partis victoria parcere rebus.
 Illic ergo famem gens pertulit immoderatam,
 Et susceperunt mortem plerique vocatam,
 Et quia non habuit populus quod habere licebat,
 Tendit in illicitum, facit hoc quod jus prohibebat.
 Proh dolor! heu facinus! verubus posuere recentes
 Turcorum carnes, lacerant cadavera dentes.
Discordia inter Boamundum et comitem S. Ægidii.
Fausta omnia Christianis succedunt.
 Tunc perscrutatur Boimundi causa secundo
 Nec concordari potuit dux cum Raymundo,
 Regem non recipi Constantiopolitanum,
 Nec dare juratum, comes asserit esse profanum.
 Ergo viæ curam sanctæ ducis ira rejecit,
 Ira ducem, dux agmen iter postponere fecit.
 Ille quidem cum principibus repetivit amata
 Mœnia, plebsque delet tantis patribus viduata.
 Sed comes Ægidii Sancti manet irrequietus,
 Anxius in multis, curarum mole repletus.
 Sit modo salva fides, placet ut descendat ad ima
 Quælibet, et procerum summetur res ea lima,
 Mandavitque viris absentibus ut Rugiosam
 Juris amore petant, rem discutiant odiosam.
 Conveniunt, rem discutiunt, sed fraus ibi dira
 Dæmonis insedit, nec finem repperit ira.
 Tunc Marram petiit comes exspectatio turbæ,
 Collegitque sua comites Boimundus in urbe.
 Ut comes a cunctis se conspicit esse relictum,

A Et Marram populis minimum jam reddere victum,
 Plus fidei fisis quam viribus, omnia Christo
 Committit, fatigue vices duce non timet isto.
 Tunc pedibus nudis, solito cessante paratu,
 Egreditur Marram cum plebeio comitatu.
 Quælibet huic populo cessura pericula jurat.
 Nec securâ fides regum consortia curat.
 Cedere pauperibus fortis putat ille fidelis,
 Audet et ipse ratem laceris committere velis.
 Plebs aggressa viam propter jejunia tarda,
 Et comites comitis primum venere Capharda.
 Consul Northmannus, Northmannorumque cohortes,
 Quos reddit sua terra pigros, incognita fortes,
 Hic animis et corporibus nostris sociantur.
 B De fidei zelo mala quæque subire morantur.
 Rex quoque Cæsareæ nostris præterdit amorem,
 Et specie pacis male palliat ille timorem.
 Denique Cæsaream serie firmata malorum
 Turba petit, quia longa quies labor esset eorum.
 Inseditque super fluvium Farfar, quia tale
 Nomen habet flumen huic urbi collaterale.
 Ut muris admota nimis tentoria vidit
 Rex urbis, vetuit commercia, pacta recidit.
 Nocte sed exacta, populo jam progrediente,
 His occurrerunt duo Turci, rege jubente,
 Hostibus obsequium, licet hostes, exhibuerunt.
 Et vada quos nollent evadere prædocuerunt.
 Venit et ad vallem quamdam gens nostra duorum
 Conductu, cepitque boves (115) et equorum
 C Prædam; nempe boves et equi per gramina late
 Ibant graminea gaudentes fertilitate.
 Utque ferunt quibus illa fuit prælatio tenta,
 Deprædatorum sunt millia quinque reperta.
 Aggere munitum forti, muroque rotundo,
 Stabat ibi castrum, sed redditur hoc Raymundo.
 Hostibus in mediis per quinque dies habitare.
 Profuit, et spoliis jumenta datæ onerare.
 Tunc gens illa fide firmat se fœdus habere
 Perpetuum cum Christicolis, nullique nocere.
 Non tamen huic fidei foret ulla fides adhibenda,
 Nec levis illorum promissio suscipienda.
 Post Arabum petitur castrum, quod mox aperitur.
 Proximus hos labor ad vallem perduxit amœnam,
 Fructibus innumeris hiemali tempore plenam.
 D Urbs ibi grata situ manet alto splendida muro,
 Quæ quasi gemma micat, auro circumdata puro.
 Incola Caphaliam vocat hanc qui tunc fugiebat,
 Certius ut vidit quos jam rumore videbat,
 Civibus egressis victores ingrediuntur,
 Tres et in urbe dies complent, opibusque fruuntur,
 Hostica gens hæere diu, montes superavit
 Immensos, in valle Desem sua castra locavit.
 Hic quoque larga Dei pietas dedit huic aciei
 Fructus, frumentum, vel sufficiens alimentum.
 Sed quæ proveniunt ad votum despiciuntur.
 Interdicta placent, magis interdicta sequuntur

(115) Deest hic unum verbum.

Et castrum confine petunt. Tunc hostis hianti
 Projecit populo prædas, et res ea tanti
 Exstitit ut castrum victores fraude subacti
 Desererent, mentis vitio, non ense coacti.
 Et tamen aggressi castellum luce sequenti,
 Defensore suo vacuum patet aggredienti.
 Annua festa Dei Genitricis ibi celebrantur,
 Hæc quæ candelis specialius irradiantur.
 Munera tunc ducibus mittuntur ab urbe Cameia,
 Aureus arcus, equi, vestes, et lucida tela
 Legatique sui regis mandata ferentes,
 Exorant pacem; quos Christicolæ sapientes
 Incertos faciunt, certum nihil instituentes.
 Rex etiam Tripolis formidine tactus, ut isti,
 Septem mittit equos et mulas quatuor hosti.
 Dona duces capiunt. Sed hæc incerta suspecta.
 Cumque viris fœdus quæsitum non iniere,
 Quindccimaque die castellum deseruerunt.
 Quindccimaque die proceres iter arripuerunt.
 Inde petunt Archas, castrum vetus æquiparandum
 Urbibus, et populo non absque labore viandum.
 Hoc Arabes, Turci, Publicanique coronant
 Turres, arma, loca, muri munimina donant,
 Sed tamen hoc nostri clauserunt obsidione,
 Quod superare putant vel vi vel proditione.
 Præcipiti cursu muros nostri petiere,
 Percutiunt clausos, graviusque reperiuntur.
 Non gravius lædunt, quam desuper ejiciuntur.
 Arcu, balista, tormento, gens furit ista.
 Tormento lapis impulsus, magnisque virorum
 Viribus adjutus, terit arcus oppositorum,
 Funestum sibi pandit iter per scuta volando,
 Seminat ille neces quidquid petit exanimando.
 Hic procerum decus Ansellus de Monte Riballo
 Lustrat anhelanti dum mœnia lata caballo
 Mortiferum vulnus recipit, vir viribus Hector,
 Vir Cato consilio, vir primus in agmine rector.
 Sæpius aggressi muros sunt sæpe rejecti.
 Post hæc ad Tripolim sunt quinque novemque pro-

[fecti,

- A** Ut prædam caperent, sexagintaque repente
 Inveniunt Turcos, quos, Christo subveniente,
 Invadunt, et sex perimunt, armentaque plura
 Dum læti redeunt cœpere per hostica rura.
 Non procul urbs aberat, ripæ vicina marinæ,
 Fertilitate sua promittens multa rapinæ,
 Nomine quæ celebris ipso Tortosa vocatur.
 Impetit hanc Piletus Raymundus, et associatur
 Tentoriæ proconsul ei, qui par paritate
 Nominis huic erat, haud impar mentis probitate.
 Hi duo Tortosam cum paucis aggrediuntur,
 Frustranturque diu, nec prosperitate fruuntur.
 Sed tamen haud longe jam nocte superveniente,
 Castra locant, nimium populo strepitum faciente
 Accenduntque viri non ad sua commoda segnes
- B** Per juga, per campos, plures vigilantibus ignes,
 Quos postquam cives lucrere procul speculantur,
 Quod metuunt sperant, quod sperant vaticinantur,
 Christicolas castris procinctum deseruisse,
 Urbis ad excidium tentoria jam posuisse.
 Ergo solo metu superati, deseruerunt
 Mœnia, terga fugæ, nullo cogente, dederunt.
 Ast ubi sol rediit, nocturna que lumina texit
 Lumine majori, nostris ignota retexit
 Gaudia, quos subitum regnum non pugna vocabat
 Expectata diu, quibus urbs servire parabat.
 Parthe fugax, ubi magna magis miracula quæres?
 Advena sero tuus hostis modo fit tuus hæres.
 Sufficit hæc acies multis non multa ruinis.
- C** Est et ab Archois ter mors immissa pruinis.
 Urbe viri fortes insperata potiuntur,
 Hostiles portas quasi cives ingrediuntur.
 Bella Deus pro gente sua secreta movebat,
 Militibus quoque viam dux prævious expediebat,
 Datque suis aurum telluris ad ima retrusum,
 Nec cumularat opes nostrorum Parthus ad usum,
 Dum castrum tenet obsidio, nostri tenuerunt
 Hanc urbem, portumque rates illic habuerunt.
 Rex quoque Miracleæ nostris obstare nequivit,
 Collaque submittens optatum fœdus inivit.

LIBER SEXTUS.

Gibellum obsidione cingitur.

Jam duce materia. cujus pars magna peracta,
 Inspicimus propius portum, finemque laboris.
 Obscurat fateor puerilis pagina grandem
 Historiam, viresque leves onus aggravat ipsum.
 Quod tamen inœpi, sed non quo tramite cœpi
 Aggrediar, sensumque sequar, non verba sonora,
 Nec patiar fines sibi respondere vicissim,
 Pruriet et nulli modulatio carminis auri,
 Quodque coarctabant humilis stylus et rude me-

[trum,

Lassis effundet proluxa relatio rerum.

Sic collum luctantis equi frenumque volenter
 Contrahit egrediens primus de carcere cursor.

- D** Ast ubi proximus est metæ, mox laxat habenas.
 Jamque meas ego laxavi, nam proxima meta est.
 Dum Deus abjectis ducibus populique columnis,
 Pauperibus dat regna suis, paucisque triumphat:
 Ne sua quæ Domino sunt ascribenda potenti,
 Applaudens humana sibi natura vocaret,
 Flandrensis comes atque duces venere Lycaeam,
 Sed Boimundus ibi consortia læta reliquit.
 Emensumque remensus iter, redit ad sua tristis
 Magnus at ille ducum Godefridus liber ad arma
 Evolat, et patriam moto pater ense salutat.
 Jam sordent terrena duci, jam concipit ipsum
 Æthera, nec metuit certus de munere fatum.
 Hæret ei, studioque pari Flandrensis anhelat,

Miratorque ducis, meritum virtutis honorat
 In duce, quem merito magni præcellit honoris.
 Hi licet exsultent de successu Raymundi,
 Se tamen alterius non inseruere labori.
 Sed dedignantés obsistere viribus urbes,
 Urbem Gibellum cinxerunt obsidione,
 Ujus præcipites cingebant mœnia fossæ.

Ingens cædes infidelium.

Nuntiat interea Raymundo fama sinistros
 Rumores, ad bella suis occurrere Parthos.
 Tunc et legatos et verba precantia consul
 Dirigit ad proceres, quos urbs obsessa tenebat,
 Qui pro communi damno commune vocantes
 Consilium, nec bella timent, nec ferre recusant
 Auxilium, pulsatque viros spes læta triumphi,
 Nec mora, cum clausis pepigerunt fœdus, et empta
 Pax a cive fuit, sociosque suos petierunt.
 Spe belli decepta cohors, spe vertit ad Archas,
 Atque tegunt castris fluvii Castrensium arenas,
 Neve diu, Godefride, tuus refrigesceret ensis,
 Ad Tripolim ducis proceres, ut certior inde,
 Præda tibi quasi de pleno contingat ovili.
 Hostibus occurrunt hostes, levibusque sagittis
 Stulta graves animos fuit ausa lacerare turba,
 Et velut improbitas muscarum lædere tantum
 Nuda potest, abigique solet crepitante flagello
 Oppositæque rei morsus infigit inhærens.
 Taliter instantes ventis commissa sagitta
 Infestans, citraque necem dans vulnera, cædit
 Ensibus, et sit ei clypei prætensio murus.
 Sed cur demoror hic, ubi non est palma morata
 Armorum jam Parthus ope post terga rejecta,
 Quærit opem pedibus, desperataque salute,
 Instans miles equos calcaribus, ensibus hostes
 Urget, et in multa versatur cæde cruentus.
 Obtundunt acies gladiatorum membra revulsa,
 Quosque secare nequit trepidus mucro, conterit
 [ossa.

Civibus extinctis, ingressus inhorruit urbis,
 Testificans cædem fluvius trahit inde ruborem.
 Haurit et in fluvio præterita turba cruorem.

Cum rege Tripolis pax firmatur.

Cæde duces nimium, prædaque parum satiati,
 Vexatam petiere Desen, prædataque rursus
 Reliquiasque suas exquirunt irrequieti.
 Hanc vallem velut intactam mirantur ab omni
 Parte, boves, asinos educere, postque rapinas
 Raptori toties immittere quod rapiatur.
 Mox trahit in prædam. quidquid videt impiger ho-
 [stis,
 Hostilesque manus replet indulgentia vallis,
 Quia camelorum tria millia præbuit illis,
 Castra replet, vulgus reficit prædatio, datque
 Damna moras, animos externis obsidioni
 Christicolis, et alunt inimici res inimicum.
 Sed nec pugna valet clausos, nec machina muros
 Frangere, quasque manus Persarum Corbana vi-
 [ctor,

(116) Hic versus claudicat uno pede.

A Quas urbs Antiochi timuit; populus premit ullor
 Christicolæ socios perdunt, et tempora grata.
 Poncius hic cecidit Balonensis, tempora cujus
 Trans abiit lapis ingenti conamine missus.
 Occubuit Guillelmus ibi Picardus, et una
 De Petramora Guarinus, at ille sagitta,
 Hi. jaculo, venitque modis mors una duobus.
 Inter tot luctus paschalis in obsidione
 Lux celebratur, et in castris festum fuit hospes,
 Temporibusque suis caruit solenne serenum,
 Neve diu natura loci virtusque virorum
 Illic decertaret, et inexpugnabile castrum
 Expugnare volens, labor expendatur inanis,
 Mensibus obsessum tribus Archas deseruerunt,
 Atque petunt Tripolim, ubi cum primatibus urbis
 B Dextras jungentes, dubiis se credere muris
 Audent, seque ferunt ad celsa palatia regis,
 Et pacem jam multoties a rege petitam
 Firmavere duces, ut fratrum vincla resolvant.
 Tunc rex ter centum captivos Christicolarum
 Compeditibus vinclisque graves ab utroque resolvit,
 Datque viris vir dona, viros dat dignius auro,
 Addit equos, aurum, populoque stipendia mittit,
 Et se Christicolam fieri rex asserit ultro,
 Si sua Christicolæ valeant attingere vota.
 Jam tunc reddebant ematurata calore
 Arbor, messis, ager, fructus, frumenta, fabasque.
 Fertilitas igitur rerum, novitasque recentis
 Temporis ad solitos trahit agmina læta labores.
 C Mensis erat Maius, cum fortes, urbe relicta,
 Ad castrum Betholon venere, dieque Clieta
 Transcendens, vix nocte gravi fuit exsuperata.
 Inde maris littus vexata calore juvenus
 Radit, et ad Zebaram veniens, sitis immoderatæ
 Damna tulit, nec in urbe videt quas hauriat undas.
 Sed labor alterius lucis duxit sitientes
 Ad vada magna Braym, populusque cucurrit ad
 [amnes,
 Quos super incumbens, vix flatu sufficientem
 Turba parum vasi credens avido rapit ore.
 Venerat ille dies quo victor ad æthera Christus
 Ascendens, exempla suis se præbuit astris.
 Sed grave nostra cohors iter emetitur in illa,
 Et locat ante Barulh posita juxta mare castra
 D Post hæc transactis Sagitta Sürque duabus
 Urbibus, applicuit se prædo beatus ad Acra.
 Hinc adeunt castrum Caiphæ, castroque relicto,
 Juxta Cæsaream figunt sua castra cohortes.
 Illic lætitiæ festum si tempore læto
 Occurrisset eis observare fideles (116),
 In quo discipulis Dominus dedit omnia posse,
 Usus jure suo, mundo nova dona stupente,
 Excepit tandem peregrinos Ramula cives.
 Cive suo vacuata, novos qui fugerat hostes,
 Ecclesiæque tibi sacratæ, sancte Georgi,
 Quæ spatiosa satis vicinæ præminet urbi,
 Pontificem decimasque suas gens sancta reliquit.

Jerusalem obsidetur.

Hactenus armorum gravitate calore repressa,
 Paupertate, siti, nocturno tempore, pugna
 Exeruciata cohors optatam venit ad urbem,
 Quam Salomon opibus ditavit, Christus honore
 Junius ardebat, et sol ardebat in armis,
 Quando suis texere duces loca congrua castris.
 Pars en cui superest septentrio castra recepit
 Northmanni comitis, et ei Flandrensis adhæret,
 Solis ab occasu terret Tancretius urbem,
 Solis ab occasu tendit Godefridus in hostem.
 A media, Raymunde, die tua classica clangunt,
 Postquam Jerusalem nostrorum cincta corona,
 Eduxit levitate pares Piletus Raymundus,
 Proxima dum lustratur equis oculisque remota,
 Bis centum casus Arabes prædonibus offert,
 Quos neque facta sui cultoris prodiga virtus,
 Nec manus eripuit numerosior, at fuga turpis.
 Hos fuga, sed plures ex illis præcipitados,
 Nec fuga, nec gladius salvavit, quos spoliavit
 Vita nostra cohors, et equos ad castra reduxit.
 Pluribus aptatis quæ sunt aptanda ruinæ,
 Festinant ad vota viri, murumque priorem
 Invadunt, magnisque vocant clamoribus hostem.
 Mox gentilis adest, Judæus, Turcus, Arabsque,
 Missilibus, jaculis obsistitur, igne, veneno.
 At nostri jaculis opponunt pectora nuda,
 Proque Flagellato patiuntur dura flagella.
 Nec mora, magnanimi per saxa per arma ruentes,
 Muri præcipitant irritamenta prioris.
 Dijecti fugiunt ad mœnia tuta manipuli,
 Et dum quisque timens certat prior esse, priores
 Turba sequens inimica suis in limine portæ
 Conterit, hicque suum Pilades prosternit Orestem.
 Maxima pars exclusa gemit, natiq̄ue parentes
 Orantes non excipiunt, pietate stupente.
 Protinus ingenti conatu scala levata
 Præbet ad alta viam, cui fortis miles adhærens,
 Rambaudus Ciminum castris Dunensis alumnus
 Decertat gladiis, et cominus impetit hostem,
 Copia scalarum, si forte parata fuisset,
 Innumeri labor ille mali labor ultimus esset.
 Obstitit hoc solum nostris, fortunaque belli
 Juvit ad extremum ductos, alterna revisens.
 Tandem castra cohors petit, et respirat ab armis,
 Fercula qui quondam nova fastidire solebat,
 Atque vocare famem dulcedine deliciarum
 Irritando gulam, nunc sicco pane repletur,
 Et mentitur ei pigmenti lymphæ saporem,
 Quam sitiens miles pretioso comparat auro.
 Montis quippe Sion fons a radice citatus,
 Fons Siloe potu minimo longeque petito,
 Innumeros reficit populos, et venditur unda
 Quam natura potens gratis concessit habendam.
 Dum vario premitur gens nostra labore, secutæ
 Christicolæ venere rates, quas Japhia portu
 Excipit optata, nunc urbs, tunc urbis imago.
 Ergo viri centum mittuntur ab obsidione,
 Qui servare rates, Turcosque repellere possint.

A Præfuit Acardus Merulo de monte cohorti,
 Atque Sabratensis Guillelmus cum Raymundo
 Sed probus Acardus cum paucis ante cucurrit,
 Impulsus levitate sua plusquam ratione,
 Hic septingentos Arabes in valle profunda
 Repperiens, irrupit in hos, hastaque rejecta,
 Fulmineo scindit gladio quem respicit hostem.
 Tandem succubuit non pigritiæ, sed honesti
 Funeris exemplo, per quod monet ipse sodales,
 E quibus elapsus unus crudele cohorti
 Nuntiat exitium, clamans crudeliter, Ecce
 Exsequias sociis proceres date, quos dare vitæ
 Non licet, at mortem licet hostis morte piare.

Sitis ingens Christianos cruciat.

Talibus hortati Piletus, Piletique sodales,
 B Quos magis hortantur virtus, vindicta suorum;
 Vera fides, alterius amor, requiesque laborum.
 Interius mentes armis cœlestibus ornant,
 Exterius, sua membra tegunt et viribus armant.
 Inde repentino visu turbantur, et hostes
 Digressi videre suos spoliare necatos,
 Et licet innumeros videant hi qui numerari
 Mox poterunt, tamen occurrunt, legitque virum
 Prosternitque suum congressu quisque priori.
 Protinus horribilis miscetur in agmine pugna,
 Amittunt galeæ cristas, clypei sua signa.
 Convertunt gladii facies hominesque recisis
 Naribus, expavit tiro de cognitione
 Jam dubitans; hos non homines, sed monstra pu-
 [tavit.
 C Hastis nostra cohors illos petit, ensibus istos
 Impulit, hos currens casuque peremit amaro
 Illos morte timor subita prosternit inertes:
 Casibus afflictus variis gentilis Arabsque
 Dant facili sua terga fugæ, multisque necatis,
 Uni victor ovans dilata morte pepercit,
 Per quem Persarum secreta dolosa paterent,
 Tres quoque miles equos et centum duxit ab hoste.
 Dum vacat in castris populus, sitis immoderata,
 Exeruciavit eum, gladiis tellure cavata
 Miles in antra caput mergebat, luce relicta
 Pinguis ut humeæ et tellus arentia labra
 Hic quod ab utre cadit resupino suscipit ore,
 Marmora lambebat alius sudantia rore,
 D Aspiceres pestem languentum cuncta per ossa,
 Jam rabiem traxisse suam nutare subactis
 Viribus incessum, linguæque retundier usum.
 Si mactat quandoque bovem librata securis,
 Carnibus abjectis, sorbetur ab agmine sanguis.
 Esuriem tolerare libet, dolor ille dolorem
 Hunc minuit. Prodesse famem quis crederet un-
 [quam?
 Clauserat occultos laticum gens sæva meatus,
 Immensosque lacus observans, insidiatur
 Christicolis, mortemque dabat quærentibus undam,
 Cum gens lethifero siccata calore calorem
 Vitalem perdit, nulloque liquore rigata
 Intestina bonis naturæ destituuntur.
 Construitur studio Godefridi machina formam

Castelli retinens, multoque labore reperta
 Materiam dant ligna fabris, urbiq̄ue timorem.
 Par quoque castellum Raymundi provida cura
 Erigit, et contra turres turrita parantur.
 Exstupuere novas miseri consurgere moles
 Gentiles, ipsique suas accrescere turres
 Nocte laborabant, studio fallente laborem:
 Nec minus ingentis castelli compositores,
 Quos ducis urgebat præsentia, sollicitantes
 Nocturnam requiem vigilant, variasque per artes
 Intempestivum ducunt sub nocte laborem.
 Nox quæ Judæis requiem transacta reliquit;
 Lucida velabat tenebrosa sidera palla.

Cum ducis artifices ad muros applicuerunt
 Robora castelli, minitancia solis ab ortu,
 Nam levius poterant irrumpere solis ab ortu
 Mul iplicando preces, lacrymas, jejunia, vota,
 Circa Jerusalem portant insignia Christi
 Christicolæ, vexilla, cruces, altaria sancta.
 Dicere longa mihi mora finem prospicienti,
 Quotque, quibusve modis breve tempus comparat

[hostis,

Cujus Parca necans jam rumpere fila parabat.

Venerat illa dies qua mortificare magistrum.
 Gens Judæa Jesum cupiens se mortificavit.
 Hac in luce duces ad muros agmina ducunt,
 Stans comes Eustachius in castro cum Godefrido,
 Susceptos ictus reddit cum sœnore duro.
 Illa Turcorum transverberat a duce missa,
 Non tantum contenta latus transire sagitta.
 Dux ducis exsequitur curam, fortisque laborem,
 Multis hortatur pugnantem, pugnat et ipse,
 Pugnat pro duplici regno, quia quærit utramque
 Jerusalem, decertat in hac, ut vivat in illa.
 Saxa super crates venientia vimina frangunt
 Robora, scuta viros de castris culmine nolunt.

Jerusalem capitur.

Mortis in articulo virtus non defuit hosti,
 Donec qua Christum crux sanctificata recepit,
 Aduit hora, diem minuens, civisque vigorem,
 Hac hora quidam de castro fortiter instans,
 Nomine Letaldus, muro prior insilit urbis,
 Illum qui nimia secuit virtute leonem
 Guicherus sequitur. Jam dux super alta coruscat
 Mœnia, jam gladius late per iniqua vagatur
 Pectora, fulmineis jam murus ab ensibus ardet.

Nescius istorum Raymundus mobile castrum
 Conducebat adhuc, sed voces auribus hausit
 Insolitas, turremque David celer ipse petivit:
 Nec mora Turcorum princeps, custodia turris
 Cui commissa fuit, demissa voce, roganti
 Vultu, dimissis oculis, a consule vitam
 Postulat, auferret quis inertis præmia victo.
 Ecce pavens Turcus aperit sine murmure portam
 Hostibus, a nostris toties majoribus emptam.
 Turbidus optatam prorumpit victor in urbem,
 Præcipitesque viros graviter suos impetus urget.
 Occurrit suprema dies gentilibus, illi
 De bello fugiunt in bellum, lapsus ubique

A A nullo ferrum revocatur, Turcus, Arabsque,
 Judæique cadunt, horum de funere pugna,
 Sanguinea juvat ire manu, gladiumque nitentem
 Ferre pudet, qui non desudet sanguinis haustum.
 Inconsulta ruit gens ad templum Salomonis,
 Quam mortis timor exagitat, velut esset ab illo
 Unica danda salus, talique tegantur asylo.
 Implent plerique domum quam diximus, illis
 Victorum manus inchoans, per lubrica strage
 Marmora se rapuit, numerum quis scire cadentum,
 Millia vel valeat? passim cum frustra per omnes
 Sint dispersa gradus, longe cervice revulsa,
 Rore caput niveo commista strage natabat.
 Abscissas aliena manus ad corpora jungi
 Aspiceres, truncos etiam sine poplite ferri,
 B Cunctaque membra loco vel cæsa carere priore,
 Saucia vel remanere suo, tantusque cavernis
 Sanguis plenus iit, ut flumen abire putares
 In planum, velut a summis cum montibus ingens
 Grando cadit, mistisque simul tonat imbribus
 [æther.

Tunc collecta petunt demissas flumine valles,
 Sata trahunt, silvasque ferunt, totaque vagatur
 Agri planitie, gemitus dat rusticus uno
 Pectore, non aliter cæsorū membra feruntur
 Sanguine rapta suo, totidemque vocantur in urbe.
 Sed tamen illorum pauci vestigia templi
 Ascensu superant, et eis sua signa dederunt
 Tancretius Guastonque piis affectibus acti.

C Hinc ad opes properant effrenes, tecta subintrant.
 Vestes, divitias, et quod satis esset avaro
 Inveniunt, si divitiis satiatur avarus.
 Non perdit quod quisque rapit, nec vindicat alter
 Quamvis nobilior, quod computat in sua pauper.
 His ita completis, mundata taliter urbe,
 Ad sua felices venerunt gaudia turbæ,
 Prostratique duces aspersi fletibus ora,
 Pro Domino Domini venerantur rite sepulcrum.
 Hicque suum capitale Deo dat quisque fidelis.
 Mane dato, non plenus adhuc tot cladibus ultor,
 Miles id exiguum, quod adhuc superesse sciebat,
 Sanguinis in paucis furatur, et ardua templi
 Ascendens tacite, subito turbavit inertes.
 Illi præcipites sese jaculantur ab alto,

D Et quæ dat vitam reliquis animantibus illos
 Terra repercuiens morientes mittit ad umbras.
 Occurrunt alii gladiis animoque virili,
 Supposita cervice moras in morte queruntur.
 Hi sese cædunt, mortesque suas inimicis
 Eripere suis, isti pugnando secantur.
 Naufragium dum quisque facit sibi, quisque nece-

[tur,

Corpora cæsorū caudis religantur equorum.
 Atque foras juxta muros glomerantur inusta,
 Plura quidem divisa locis in frusta jacebant,
 Perdiderantque notas humani corporis, illa
 Gentiles nondum damnati flendo legebant,
 Et congesta simul ducebant montis ad ima.

Godefridus rex Jerusalem constituitur.
 Quæritur interea cui regni cura regendi
 Conveniat, quis digna sciat dare præmia Christi.
 Militibus qui Marte sciat superare tyrannos
 Melchisedech exempla sequens, qui justa fideli
 Victorique seni data porrexisset refertur.
 Divino tandem nutu procerumque salubri
 Consilio regimen sortitur dux Godefridus,

A Octava qui regna die suscepit ab urbe
 Capta, vir regno dignus cum rege beato.
 Vivat in octava.
 Anno milleno de center o minus uno
 Jerusalem capitur Julii cum dicitur Idus.
 Hæc ego composui GILLO, nomine Pariensis,
 Incola Tucciæ non inficiandus alumnus.

GALTERII CANCELLARII ANTIOCHENA BELLA

(Edidit BONGARS in Collectione cui titulus : *Gesta Dei per Francos*, pag. 441.)

MONITUM.

Antiochena Bella scripsit Galterius, qui ipse cancellarium se dicit, utriusque fortunæ participem, col. 1009, lin. 12, et cancellarii iterum meminit, col. 1013, lin. 19. Lingua Gallum produunt verba: *Quater viginti millia pugnatorum, quod nemo nisi nostras dixerit, aut nostrati lingua tinctus. Nec oblitus matris suæ filii; Disconfectura*, etc. Galterium cancellarium citari Libro Bellorum Domini, auctor nobis ipse libri dominus Petavius. Totum scriptum cancellari dignum, nisi quod historia est, quæ quomodocunque scripta, servanda est. Ipse vi carceris hebetatum ingenium queritur, col. 1001, lin. 29. Sed et codex quo usi sumus unico. noster ab Joanne Russato, scriptus est vitiosissime; nec mutare quidquam volumus. Narrat autem ad Antiochiam gesta feliciter anno 1115, infeliciter 1119.

NOTITIA.

Plusieurs écrivains ne font qu'un même homme de Gaultier le chancelier et de Gaultier, chanoine, archidiaque de Téroüane, et un même écrivain de l'historien des guerres d'Antioche et de l'auteur de la Vie de Charles le Bon, comte de Flandres (VAL. AND., p. 21, etc.). D'autres sont dans le doute sur ce sujet et prétendent qu'il n'y a aucune preuve ni aucune raison capables de les décider. Il est néanmoins certain que Gaultier le chancelier, et Gaultier archidiaque de Téroüane, sont deux hommes et deux écrivains différents. Si Casimir Oudin (*Scrip. t. II, p. 1062*) s'était donné la peine de lire et de comparer ensemble l'histoire des guerres d'Antioche et la Vie de Charles le Bon, il y aurait trouvé des motifs suffisants pour se décider et pour se convaincre que ces deux écrits ne peuvent être la production d'une même plume. La différence du style des deux ouvrages est si sensible et si palpable, qu'il n'est pas possible de ne pas reconnaître deux auteurs. Celui qui a écrit les guerres d'Antioche avait fait le voyage de la Terre-Sainte; mais l'auteur de la Vie de Charles le Bon ne s'était trouvé à aucune de ces fameuses expéditions, comme le prouve assez le silence qu'il garde là-dessus dans plusieurs occasions naturelles qui se présentaient d'en parler. En effet, lorsqu'il rapporte le voyage en Orient de Robert le Jeune, fils de Robert le Frison, et celui du prince dont il écrit la Vie, aurait-il manqué de faire connaître, au moins par quelques traits, qu'il avait lui-même fait ce voyage? Il est inutile de nous étendre davantage pour faire voir que Gaultier le chancelier, et Gaultier de Téroüane, sont deux hommes et deux écrivains différents. Nous en verrons encore des preuves dans ce que nous avons à dire de leurs personnes et de leurs écrits.

Gaultier le chancelier était français, comme le prouve Bongars, dans la préface de sa collection (*supra*). Nous ignorons et son origine et sa patrie. L'auteur du Supplément au *Dictionnaire de Moréri* dit qu'il accompagna Godefroi de Bouillon dans son expédition de la Terre-Sainte: cela peut être, mais il n'y a rien dans son ouvrage sur quoi on puisse établir qu'il accompagna Godefroi. Quoi qu'il en soit, il prit part à la dévotion de ce siècle, et alla en Palestine, où il fut chancelier de Roger, prince d'Antioche. Lui-même se donne le titre de chancelier dans le prologue de la seconde partie de son ouvrage: *Ego ipse Gauterius cancellarius*, où il dit qu'il a éprouvé la bonne et la mauvaise fortune, qui fait le sujet de son ouvrage; et que l'expérience qu'il en a faite lui a appris que la prospérité est plus préjudiciable à l'âme que l'adversité et l'est au corps (1). Puisqu'il prend la qualité de chancelier, il semble qu'on ne peut pas douter que ce ne

(1) *Ego ipse Gauterius cancellarius utriusque fortunæ particeps existens, expertusque magis nocere carnis prosperitatem animæ quam adversitatem corpori.*